LAISVĖ
Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1879.

LAISVĖ
THE LITHUANIAN WEEKLY

LAISVĖ—LIBERTY
Savaitinis
Jungtinėse Valstijose $10.00
Kanadoje $10.00
Kitur užsienyje $12.00
Pavienio egzemplioriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c

NO. 3 ★ ★ ★ ★ ★ ★ PENKTADIENIS, SAUSIO [JANUARY] 20, 1978 OZONE PARK, N. Y. 11417 ★ ★ ★ ★ ★ ★ METAI 67-IEJI

KRISLAI

Dėkojame vajininkams
Eksursijos į Lietuvą
Kovo Aštuntoji šiais metais
Bėdos mūsų šalyje

IEVA MIZARIENĖ

"Laisvės" praėjusiame vajuje, kaip ir kasmet, turėjome gražų skaičių vajininkų, kurie dirbo be jokio atlyginimo. Labai svarbu, kad beveik visi vajininkai pasilieka tokiais per visus metus. Jie renka mokesčius už prenumeratas, priima aukas laikraščiui ir prisiunčia Administracijai.

Mes galime pasidžiaugti tokiu mūsų mielų draugų ir draugių pasišventimu. Nuoširdžiai dėkojame!

□

Kaip jau žinote, šiais metais "Laisvės" Bendrovės direktoriai ruošia tris ekskursijas į Lietuvą. Kiekviena grupė Lietuvoje išbus po dešimt dienų. Nemažas būrys skaitytojų jau užsisakė vietas. Visų, kurie tik manote vykti, prašome greit pranešti mums, nes į grupę įrašomi pagal užsisakymą.

Kol kas dar negalime pranešti, kiek kainuos kelionė, bet sužinoję, iškart pranešime.

□

Jau laikas galvoti, kaip šiais metais minėsime Kovo Aštuntąją—Tarptautinę Moters Dieną.

Manau, kad kiekvienoje kolonijoje reikėtų suruošti plačius mitingus. Mes galime pasidžiaugti praėjusių metų laimėjimais politiniame ir socialiniame gyvenime, bet darbas dar toli gražu nebaigtas. Prašytume mūsų draugės parašyti iš savo atsiminimų į "Laisvę." Kovo Aštuntosios minėjimo numerį norėtume išleisti vien tik apie moteris ir jų veiklą. Ką manote, draugės? Tokie raštai turėtų mus pasiekti nevėliau vasario 17 d.

□

Mūsų didlapiuose skaitome, kad jaunimas, išėjęs aukštąjį mokslą mūsų šalyje, negali rasti darbo ne tik savo šakoje (specialybėje, kurioje išėjo mokslą), bet nesuranda ir paprasčiausio darbo. Bedarbių eilės nė kiek nemažėja, juodųjų ypač! Juodųjų jaunuolių virš 40 procentų neturi darbo.

Deja, negersni ir kiti reikalai. Kyla kainos, didėja mokesčiai, smunka mūsų valiuta (užsienio rinkoje), mūsų miestai prie bankroto slenksčio.

Iš kitos pusės, turime užtenkamai pajėgų papirkti (bei bent bandyti) kitas šalis, siųsdami joms ginklus "apsisaugoti" nuo socializmo, kuris visur kyla.

Prezidentas Carteris ieško taikos pasaulyje, bet pamiršta, kad taikos ir tvarkos klausimas svarbiausias savo šalyje.

Tokyo. — Sausio 14 d. Japonijoje buvo jaučiama keletas silpnų žemės drebėjimų.

Maskva. — Į Tarybų Sąjungą atvyko Tarptautinės Arabų Darbo Unijų Konfederacijos skaitlinga delegacija. Nepaprastieji svečiai tapo labai šiltai sutikti.

Angliakasiai pasiruošę streikuoti visus 6 mėnesius!

Derybos tarp minkštosios anglies kasyklų savininkų ir Jungtinės Angliakasių Unijos yra nutrūkusios. Unijos prezidentas Arnold Miller sako, kad unija yra pasiruošus bet kada pradėti derybas dėl naujo kontrakto, bet savininkai delsią, tikėdamiesi,

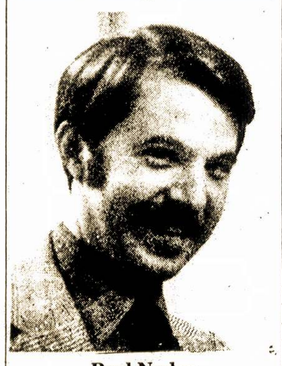

Paul Nyden

matyt, kad 180,000 angliakasių bus taip nuvarginti, kad jie pasiduos be laimėjimo savo reikalavimų. Unijos prezidentas praeitą savaitę pareiškė, kad angliakasiai yra pasiruošę, jeigu bus reikalas, nesitraukti iš kovos lauko be laimėjimo net 6 mėnesius!

Streikierių pasiryžimą šiomis dienomis gerai sustiprino unijos laimėjimas teisme. Prieš Jungtinę Angliakasių Uniją Tennessee valstijoje buvo užvedus, kasyklų savininkų remiama organizacija, pasivadinusi Southern Labor Union, kuri viso labo teturinti 3,000 narių ir kurie nestreikuoja. Ji reikalavo, kad teismas uždraustų angliakasių unijai pikietuoti kasyklas, kurių kasėja nepriklauso unijai. Federalinis teismas bylą išmetė, ir dabar streikieriai gali legaliai neužstreikuotas kasyklas pikietuoti.

Džiugi žinia streikierius pasiekia ir iš Kentucky ir West Virginia valstijų, kur randasi daug neorganizuotų kasyklų, ir kurios iki šiol operavo. Buvęs Pittsburgho Universiteto sociologijos profesorius Paul Nyden, kuris už simpatijas angliakasiams pernai buvo pašalintas iš universiteto, lankėsi tose valstijose ir studijavo padėtį. Jisai raportuoja, kad tos vadinamos "skebinės" kasyklos viena po kitos užsidaro, kad jis visur rado streikuojančius angliakasius geriausiame ūpe ir nepalaužiame pasiryžime šią jų teisingą kovą laimėti.

Italijos valdžia rezignavo

Roma.—Krikščionių demokratų valdžia, vadovaujama premjero Andreotti, pasitraukė, kai parlamente komunistai ir kitos dvi opozicijos partijos ištraukė jai pasitikėjimą. Krikščionių demokratų partija yra mažumoje. Ji išsilaikė galioje per 18 mėnesių tik todėl, kad Komunistų Partija nebalsavo prieš ją.

Komunistai reikalauja, kad būtų sudaryta plati "tautinės vienybės" vyriausybė, nes tik tokia vyriausybė galėtų sėkmingai kovoti su siautėjančia labai gilia krize. Iki šiol tokios vyriausybės sudarymui krikščionys demokratai griežtai priešinosi. Jie pildo Jungtinių Valstijų prezidento Jimmy Carter reikalavimą, kad jie į jokią Italijos vyriausybę nedristų įsileisti komunistų.

Šiuos žodžius rašant dar nebuvo aišku, kaip ir kas sudarys naują vyriausybę.

Svečiai iš Tarybų Lietuvos

Juozas Jurevičius

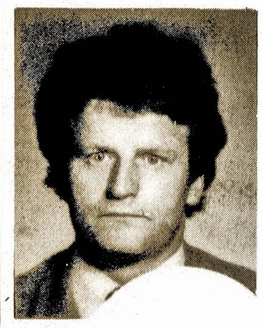

Bernardas Šaknys

Šiuo laiku Jungtinėse Valstijose lankosi, praeitą sekmadienį atvykusi Tarybų Sąjungos žurnalistų grupė. Ji susideda iš 24 plunksnos darbuotojų. Mums, Amerikos lietuviams labai džiugu, kad šių nepaprastų tarybinių turistų grupėje randasi ir du žymūs lietuviai žurnalistai, būtent: Juozas Jurevičius, "Švyturio" žurnalo redakcijos etikos ir teisės redaktorius, V. Kapsuko premijos laureatas, ir Bernardas Šaknys, dienraščio "Tiesos" redakcijos narys, mokslo ir mokyklų skyriaus vedėjas, V. Kapsuko premijos laureatas.

Labai gaila, kad su mielaisiais svečiais turėjome progą tik keli mūsų labai greitomis pirmadienio vėlai vakare pas draugus Ventus prie vaišių stalo susitikti ir vieni kitus nuoširdžiai pasveikinti. Paprastai, būdavo, turistai iš Tarybų Sąjungos grįždami atgal dienai kitai dar sustoja New Yorke ir būna proga su jais plačiau susipažinti. Bet šį kartą jie, aplankę tolimuosius Vakarus, dar sustos Washingtone, ir iš ten jau tiesiai grįš namo. Tuo būdu ir mes new yorkiečiai lietuviai nebeturėsime progos suruošti su draugais Jurevičiumi ir Šakniu platesnio susitikimo. Labai gaila.

Ši turistų grupė čionai viešės tiktai iki sausio pabaigos.

Rep.

JAV jaunimo delegacija Kuboje

Šiemet 11-tasis pasaulinis jaunimo ir studentų festivalis įvyks socialistinėje Kuboje. Čia parodoma Jungtinių Valstijų jaunimo delegacija, susidedanti iš 11 narių, atvykusi į Kubą susipažinti su festivaliui kubiečių paruoštomis sąlygomis. Manoma, kad festivalyje dalyvaus daugiau kaip 400 Jungtinių Valstijų jaunimo ir studentijos atstovų. Festivalis įvyks liepos mėnesį.

Rimtai ruošiasi kovai už trumpesnę darbo savaitę

Balandžio 11 dieną yra šaukiama darbo unijų istorinės reikšmės konferencija. Ją šaukia prieš kiek laiko susidaręs Darbo unijų komitetas už trumpesnę darbo savaitę." Konferencija įvyks Dearborn, Mich.

Sakoma, kad susirinks apie 500 penkiolikos didžiųjų darbo unijų aukštųjų viršininkų. Konferencijai pranešimą apsiėmė pateikti Jungtinės Automobilistų Unijos prezidentas Douglas Fraser.

Reikia tikėtis, kad konferencija išdirbs programą įtraukimui viso darbo unijų judėjimo į kovą už trumpesnę darbo savaitę. Šiuo tarpu nedarbo rykštė skaudžiausia plaka plieno ir automobilių pramonės organizuotus darbininkus. Bet nėra tokios unijos, kurios ta rykštė nepaliestų. Todėl ir į kovą su nedarbo krize turi būti įtrauktos visos unijos, visi 17 milijonų organizuotų darbininkų.

Balandžio 11 dienos didžiųjų unijų vadų sąskrydis turėtų padaryti gerą pradžią tose garbingose pastangose. Bent jau to tikisi konferencijos iniciatoriai.

Didysis Amerikos žmonių žudikas

Tik dabar Sveikatos, apšvietos ir gerovės departamentas praneša, kad 1976 metais Jungtinėse Valstijose nuo įvairių ligų mirė 1,900,000 žmonių. Iš jų 725,700 arba 33 proc. mirė nuo širdies ligų. Nuo vėžio mirė tiktai apie pusę tiek, kiek nuo širdies ligų.

Departamento raporte randame ir labai džiugią žinią. Jame sakoma, kad vidutinis Amerikos žmonių amžius tarp 1970 ir 1976 m. prailgėjo visais dvejais metais ir dabar jis siekia 72.8.

$750,000 papirkimui amerikiečių!

Seoul, Pietų Korėja. — Pietų Korėjos valdžios agentas Tongsun Park sako, kad būdamas Washingtone jis išleido apie $750,000 papirkimui kongresmanų ir šiaip politikierių. Pav., 1972 metais jis paaukojęs $20,000 prezidento Nixono rinkiminei kampanijai.

Atleido iš darbo 1,000 darbininkų

Sullivan, Mo. — Staiga, be jokio pranešimo ar įspėjimo iš anksto, geležies rūdos Pea Ridge kasykla tapo uždaryta. Kasykla priklauso Bethlehem Steel korporacijai. Net nežinoma, ar kasykla uždaroma tiktai laikinai, ar ant visados. Iš darbo tapo paleista 1,000 kasėjų.

Darbo unijų solidarumas su farmeriais

Denver, Colorado. — Sausio 3 diena šiame mieste įvyko labai svarbus pasitarimas tarp darbo unijų ir streikuojančių farmerių vadų. Žemdirbiams atstovavo American Agriculture Movement viršininkai su Laurence Bitner priešakyje. Pasitarime buvo atstovaujamos darbo unijos iš New Mexico, Kansas, Nebraska, Texas ir South Dakota valstijų.

Pasitarimą sušaukė darbo unijų vadai. Visų susirinkimo dalyvių buvo storai pabrėžiamas supratimas, kad jeigu bus leista smulkiosioms, šeimyninėms farmoms užsidaryti, o jų žemė atiteks didžiosioms monopolistinėm kapitalistinėms korporacijoms, maisto kaina drastiškai pakils ir darbo žmonės skaudžiai nukentės. Todėl streikuojančių farmerių ir darbininkų interesai yra bendri.

Susirinkime buvo kritikuojamas prezidentas Jimmy Carter, kad jis nepildo rinkiminėje kampanijoje pažadėjimo padėti farmeriams kovoti prieš krizę, prieš maisto trusto farmeriams mokamas žemas kainas už jų produktus.

Dar 10,000 bus atleista iš darbo!

Detroit, Mich. — Naujų automobilių pardavimas yra gerokai sumažėjęs. Prekybos departamentas apskaičiuoja, kad greitu laiku dar apie 10,000 automobilių pramonės darbininkų bus išmesta į bedarbių eiles.

Beje, ir naudotų automobilių pardavimas yra sumažėjęs. Tuo tarpu naujų automobilių kaina dar bus pakelta kokiais $350.

Washingtonas. — Mažmeninė prekyba labai pakyla, bet šiemet ji dar gerokai nusmuko.

Visos mokyklos turi būti integruotos

Seattle, Wash. — Gautas federalinių teismų įsakymas, kad su šių metų rugsėjo mėnesiu visos šio distrikto mokyklos turi būti rasiniai integruotos. Įsakymas griežtas ir Mokyklų Taryba nebegalės išsisukti nuo atsakomybės. Kur bus reikalas, integracijos pasiekimui bus panaudoti autobusai vaikų pristatymui į mokyklas.

Farmeriai reikalauja jį pasitraukti

Mūsų žemdirbiuose prasidėjo smarkus bruzdėjimas prieš Agrikultūros sekretorių Robert Bergland. Jie jį kaltina nesupratimu jų reikalų, ir reikalauja, kad jis pasitraukų.

Du kosmonautai jau sėkmingai sugrįžo

Maskva. — Du Tarybų Sąjungos kosmonautai jau sėkmingai sugrįžo iš erdvės, bet du dar pasiliko stotyje "Saliūt 6" ir tęsia toliau tyrinėjimus. Erdvėje pasiliko Romanenko ir Grecho. Dar nežinia, kaip ilgai jie ten darbuosis.

Visas pasaulis nuoširdžiai sveikina šauniuosius tarybinius kosmonautus!

Washingtonas. — Išleistas naujas patvarkymas pasportams gauti. Nuo dabar jaunuolis, sulaukęs 13 metų ar daugiau amžiaus, turės turėti savo pasportą.

Algos pakeliamos miesto valdininkams

Naujasis New Yorko meras Koch jau patvarkė, kad įvairiems miesto valdininkams ir pareigūnams, kurių esą 1,995, algos būtų pakeltos 5 milijonais dolerių. Juo aukštesnis pareigūnas, tuo aukščiau jam alga pakeliama. Pav., mero padėjėjas, kuris dabar gauna $50,970 į metus, šiemet jau gaus net $57,500! Jam alga pakeliama beveik septyniais tūkstančiais dolerių!

MIRĖ

Hubert H. Humphrey

Waverly, Minnesota. — Sausio 13 dieną čia savo namuose mirė senatorius Hubert H. Humphrey, sulaukęs 66 metų amžiaus. Mirė nuo nebepagydomo vėžio ligos. Buvo aktyvus iki pat mirties.

Kai prezidentavo Lyndon Johnson, Humphrey buvo viceprezidentu. 1968 metais buvo Demokratų Partijos kandidatu į prezidentus, bet rinkimus laimėjo Republikonų Partijos kandidatas Richard Nixon. Humphrey vėl sugrįžo į senatoriaus postą.

Velionis priklausė demokratų taip vadinamai liberalinei frakcijai ir buvo Kongrese vienas populiariausių ir aktyviškiausių žmonių. Populiarus buvo ir žmonėse. Bet jis smarkiai savo "liberalizmą" sukompromitavo,—kai eidamas viceprezidento pareigas, pasiryžusiai rėmė, teisino ir gynė karą prieš Vietnamą.

LAISVĖ LITHUANIAN WEEKLY

PUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911 — ANTHONY BIMBA, Editor

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year	$10.00	United States, per 6 months	$ 5.50
Canada, Lat. Amer., per year	$10.00	Canada, Lat. Amer. 6 months	$ 5.50
Foreign countries, per year	$12.00	Foreign countries, 6 months	$ 6.50

Kodėl Vakarai tyli?

Praeitų metų pabaigoje Tarybų Sąjunga pasiūlė Jungtinėms Valstijoms ir kitoms NATO šalims atsisakyti gaminimo neutroninės bombos, to baisaus naujo masiniam žmonių naikinimui pabuklo. Bet bėga dienos ir savaitės, o jokio atsiliepimo nesigirdi. Iš to reikia spręsti, kad bomba bus gaminama ir išdėstoma Vakarų Europoje. Tai naujas pavojus socialistiniams kraštams. Jie irgi, kaip pasakė Tarybų Sąjungos prezidentas Brežnevas, negalės pasilikti pasyvūs ir rankas susidėję laukti sunaikinimo. Jie irgi turės pradėti neutroninę bombą gaminti. Prasidės naujos ginklavimosi lenktynės.

Tiesa, šios šalies ir kitų kapitalistinių kraštų žmonėse sentimentas prieš neutroninės bombos produkciją labai didelis, bet, matyt, dar nėra toks, jog priverstų NATO kraštų valdžias tarybinį pasiūlymą priimti.

Palestiniečių reikalas ir taika

Juo ilgiau Vidurio Rytuose krizė tęsiasi, tuo visiems darosi aiškiau, kad ten pastovios taikos pasiekimas neįmanomas, kol nebus išspręsta palestiniečių likimo problema. Taip pat, rodos, visiems turėtų būti aišku, kad jos išsprendimas be pripažinimo jiems teisės į savo nepriklausomą valstybę neįmanomas. Jokie Izraelio Begino, Egipto Sadato ir Jungtinių Valstijų Carterio gudravojimai bei manevrai nieko nepadės.

Mums atrodo, kad taikos pasiekimo reikalui nepatarnauja ir tie arabai, kurie dar ir šiandien nepripažįsta Izraeliui teisės egzistuoti. Žydai taip pat turi teisę į savo nepriklausomą valstybę, ir, kaip žinoma, Tarybų Sąjunga buvo viena iš pirmutinių kraštų jiems ją pripažinti.

Bandymas diktuoti Prancūzijai ir Italijai

Aną dieną prezidentas Carteris nuvykęs į Paryžių įspėjo socialistus neiti į jokius rinkiminius susitarimus su komunistais. Tai buvo atviras kišimasis į Prancūzijos grynai vidinius reikalus ir iš visur susilaukė pasmerkimo. Bet praėitą savaitę šioji labai negraži istorija tapo pakartota prieš Italiją, kurios kapitalistinė santvarka skęsta giliausioje ekonominėje krizėje ir kurią valdo krikščionys demokratai. Prezidento Carterio įsakymu Valstybės departamentas atvirai įspėjo valdančiąją partiją neįsileisti komunistų į vyriausybę. Čia vėl turime nepateisinamą ir pavojingą kišimąsi į kitos šalies grynai naminius reikalus.

Kaip žinoma, Italijos Komunistų Partija yra pasiūlius Krikščionių Demokratų Partijai kovai su krize sudaryti tautinės vienybės vyriausybę. Į tokią vyriausybę, žinoma, turėtų įeiti ir komunistai su socialistais. Komunistų supratimu, tiktai tokia valdžia būtų pajėgi grumtis su krize. Toks komunistų siūlymas nepatinka mūsų vyriausybei. Prezidentas Carteris ji skaito labai pavojingu ne tik šios šalies, bet viso kapitalistinio pasaulio interesams. Ir štai įspėjimas Italijos krikščionims demokratams.

Nereikia nei kalbėti, jog šį mūsų vyriausybės kišimąsi į Italijos vidinius reikalus tuoj griežtai pasmerkė Italijos komunistai. Labai įdomu, kad ji tuoj pasmerkė ir Italijos socialistai.

Kaip į bandymą Amerikos jiems diktuoti atsilieps patys krikščionys demokratai? Parlamente jie neturi daugumos. Jų sudaryta vyriausybė yra mažumos vyriausybė. Ji pasilaiko tik dėka kritiškais klausimais komunistų nebalsavimo prieš ją. Šis mūsų vyriausybės ėjimas gali tik sutrumpinti krikščionių demokratų vyriausybės gyvenimo dienas.

Mes sveikiname kiekvieną tokį žygį

Juo daugiau kontaktų tarpe įstaigų ir žmonių Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos, tuo geriau. Naudos tiek pat abiems šalims. Nauda detentei, nauda pasaulinės taikos reikalui.

Kontaktai reiškia vienų žmonių susipažinimą su kitų žmonių gyvenimu ir troškimais, vienų įstaigų su kitų įstaigų veikla ir pasiekimais.

Šiandien nebėra jokia paslaptis, kad nuo šių dviejų didžiųjų šalių santykių be galo daug priklauso visa pasaulinė padėtis, visos žmonijos tiek dabartis, tiek ateitis.

Štai kodėl mes nuoširdžiausiai sveikiname iš Washingtono pranešimą, kad su šio mėnesio 22 diena į Jungtines Valstijas atvyksta gana skaitlinga Tarybų Sąjungos parlamentarinė delegacija. Ji čia viešės vienuolika dienų. Pirmas kelias dienas praleis Washingtone, paskui lankysis Houston, Los Angeles, Detroit ir New York. Ji yra pakviesta Jungtinių Valstijų Kongreso. Aišku, kad Washingtone delegacija turės visą eilę susitikimų ir veikiausia dalyvaus svečiais viename kitame Senato bei Atstovų Rūmų posėdyje. Veikiausia susitiks ir su prezidentu Carteriu.

Tarybų Sąjungos Aukščiausiosios Tarybos pakvietimu jau dvi Jungtinių Valstijų Kongreso delegacijos lankėsi Tarybų Sąjungoje—viena 1975 metais, o kita 1976 metais. Sakoma, kad kvietimui tarybinės delegacijos visomis keturiomis Kongrese priešinosi reakciniai kongresmanai. Gerai, kad jie buvo įveikti ir delegacija tapo pakviesta.

Kas ką rašo ir sako

KUNIGŲ ORGANAS NENORI TIKĖTI

Neseniai šioje šalyje atsirado koks ten naujas komunistų ir komunizmo laidotojas, A. Štromo pavarde. Jis su kiekvienu savo burnos atidarymu mūsų "vaduotojus" užtikrina, kad "komunizmas už 10-20 metų vistiek žlugs." Bet Chicagos kunigų "Draugas" (sausio 7 d.) tuo labai, labai abejoja. Redaktorius J. Prunskis sako:

"Bet tai pranašystė, kuri gali įvykti, gali ir neįvykti. Dabartinė tikrovė žiauri. Šiandien kas trečias pasaulio žmogus yra komunistų kontrolėje. Tą atskleidžia, truputėlis statistikos: Sov. Sąjungoj yra 258 mil. gyventojų, Kinijoje—852. Komunistų kontroliuojami kraštai turi tiek gyventojų: Lenkija—34 mil., Čekoslovakija—15, Rumunija,—21,5, Bulgarija—9, Jugoslavija 21,5, Albanija—2,5, Vengrija—10,5, Rytų Vokietija—17, Kuba—9, Vietnamas 46.5, Laosas 3,5, Kambodija 8.5. Tai jau susidaro 1 bil. 314.5 mil. gyventojų. Dar yra komunistų Italijoj, Prancūzijoj ir kitur. Žinant, kad pasauly yra 4 bil. 83 mil. gyventojų, komunistų kontrolėje yra trečdalis visos žmonijos."

DAR VIENAS BŪDAS PASIPINIGAUTI

"Veiksnių" laikraščiuose skaitome, kad Los Angeles mieste sukurtas komitetas Algirdo Brazinsko mokslui remti." Matyt, jau nusibodo "veiksnių" pasekėjams aukoti Brazinskams "gelbėti," tai dabar "veiksniai" išrado naują būdą: reiškia, "išmokslinsime Algirdą. Tik duokite pinigų."

Atrodo, kad tie žudikai galį "išmokslinti" daug greičiau savo globėjus, nei šie juos.

Mūsų nuomone, perilgai JAV valdžia jų reikalą atidelioja. Reikia juos iš čia kuogreičiausiai siųsti ten, kur jie atsakytų už žmogžudystę ir lėktuvo pagrobimą.

DAR DĖL TOS ŠV. STOPONO KARŪNOS LIKIMO

Kaip jau visiems žinoma, reakciniai vengrai emigracijoje atkakliai priešinosi tos karunos sugražinimui Vengrijon. Jiems giliausiai simpatizavo ir mūsų Chicagos menševikų laikraščio redaktorius Martynas Gudelis. Bet visos jų pastangos buvo veltui, ir Šv. Stepono karūna tapo sugražinta. Savo liūdniems apdūmojimams apie tokį jos likimą mūsų Martynas pašventė savo "Naujienų" beveik pusę sausio 7 d. numerio. Savo sieksninį vedamąji "Ar karūna sujungs vengrus?" baigia šitaip:

"Ar kartais šv. Stepono karūnos gražinimas neapjungs vengrų tautos laisvės kovai, kaip savo laiku juos apjungė karaliaus Stepono žodis ir žodį sekęs pavyzdinis elgesys? Gal sekretorius Vance turi tikslesnių informacijų apie vengrų nuotaikas, negu mes. Karaliaus karūna, tai ne karalius, bet kartais simbolis turi didelės stumiamos galios. Gali turėti svarbos ir faktas, kad tą karūną grąžino amerikiečiai, raginantieji visus kovoti už pagrindines teises.

Kaip karūnos grąžinimas paveiks Vengrijos vengrus, tuo tarpu nežinome. Kiek tai liečia užsienyje gyvenančius vengrus, tai grąžinimas juos suskaldė, bet nesujungė. Grąžinimas skaldo ne tik vengrus, bet ir visą laisvąjį pasaulį. Net ir karūną nuvežusioje 25 vengrų delegacijoje nebuvo vieningos nuomonės. Tiktai netolima ateitis parodys, kuris spėliojimas buvo tikras: sekretoriaus Vancės, ar pasisakiusių prieš karūnos atidavimą komunistinei Vengrijos valdžiai."

Mes gi galime Martyną Gudelį tvirtai užtikrinti, kad jam ir vėl teks skaudžiai nusivilti, kad jo troškimai ir vėl neišsipildys, nes Šv. Stepono karūnos amžinas ilsėjimasis ne Amerikos, bet Vengrijos sostinėje nei mažiausiai nesusilpnins nei Vengrijos komunistinės vadovybės, nei socialistinės santvarkos.

GAUSIOS LIETUVOS ŽMONIŲ KELIONĖS Į UŽSIENIUS

Vilniaus "Tiesoje" (sausio 4 d.) skaitome "Eltos" korespondento pasikalbėjimą su Lietuvos Profsąjungų Tarybos užsienio turizmo skyriaus vedėju J. Kaženiausku apie Lietuvos žmonių keliones į užsienį 1978 metais. Vedėjas sako:

"Vien praėjusiais metais trisdešimt penkiose Europos, Azijos ir Afrikos žemynų šalyse pabuvojo daugiau kaip 9000 žmonių. Šiais metais numatomos naujos kelionės į Prancūziją, Japoniją, kruizas aplink Europą. Kaip ir anksčiau, didžiausias srautas turistų lankysis Bulgarijos Liaudies Respublikoje. Kadangi negalime patenkinti visų norinčiųjų pabuvoti šioje šalyje pageidavimų, rugsėjo mėnesį numatome organizuoti turistinio traukinio, kuriuo važiuos 420 respublikos miesto ir kaimo darbo žmonių, išvyką.

Šių metų kelionės įdomios tuo, kad jose daugiau suporintų maršrutų. Vienos kelionės metu turistai aplankys 2-3 ir daugiau šalių. Numatoma daug specializuotų išvykų. Antai, šiomis dienomis į Lenkiją išvyksta baldininkai, o statybininkai ir architektai—į Indiją. Kiek vėliau buitininkai keliaus į Prancūziją, o avalynininkai—į Suomiją. Įvairių specialybių Tarybų Lietuvos turistai šiemet lankysis Vietname, Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje, Turkijoje, Graikijoje. Italijoje, Meksikoje, Peru, Danijoje, Afrikos valstybėse, plauks Baltijos ir Vidurženio jūromis.

Kaip ir anksčiau, su nemokamais ir lengvatiniais kelialapiais į užsienį vyks nemažas būrys darbo pirmūnų—socialistinio lenktyniavimo nugalėtojų. Penkiolika geriausių žemdirbių nemokamai pabuvos Kuboje, 30 pramonės įmonių darbininkų bus paskatinti lengvatiniais kelialapiais į Suomiją. Keli šimtai žmonių nemokamai arba lengvatinėmis sąlygomis aplankys VDR, Čekoslovakiją, Lenkiją."

Tokyo. — Pranešama, kad Jungtinės Valstijos ir Japonija jau susitarė dėl tarpe jų prekybinės įtampos sumažinimo.

Zmogaus kova su ligomis ir rykliai

Pastaruoju metu atrasta stulbinanti kai kurių ryklių savybė: jie niekada neserga. Jie atsparūs infekcinėms ligoms, kuriomis serga kitos sūriųjų vandenų žuvys. Tai išaiškino Miami universiteto Floridoje mikrobiologijos skyriaus biologai, atlikę su šiais gyvūnais seriją bandymų. Imunologiniu požiūriu ryklys įdomesnis, negu buvo galima tikėtis. Kaip žinia, žinduolių, jų tarpe ir žmogaus, organizmas tik įsiveržus į jį "priešininkui," tai yra bakterijoms ar virusams, pradeda gaminti antikūnius, o rykliai turi iš anksto paruoštų antikūnių. Jų organizmas visada apsišarvavęs nuo įvairiausių ligų.

Kas įdomiausia, ryklys atsparus net tokioms ligoms, kuriomis sūriame vandenyje iš viso nesergama, su kuriomis jis net per ilgą savo evoliuciją negalėjo susidurti ir įsigyti imuniteto.

Daugumos sausumoje gyvenančių žinduolių antikūnius gamina bluznis. Rykliams buvo išpiauta bluznis, ir su nespėjusia užgyti pilvo žaizda jie buvo išleisti į jūrą, į didelius narvus, kad juos būtų galima stebėti. Pasirodo, ir šiuo atveju, kai į žaizdą patenka vandenyje knibždančių bakterijų ir virusų, rykliai lieka atsparūs infekcijai.

Imunologija palyginti jauna, tačiau sparčiai besivystanti, perspektyvi biologijos sritis. Tiriant ryklių atsparumo ligoms mechanizmą, bus galima pagreitinti imunologijos pažanga.

Visiškai galimas dalykas, kad netolimoje ateityje bus pasiekta rezultatų, kurie padės medikams kovoti su ligomis.

Iš **"M. ir T."**

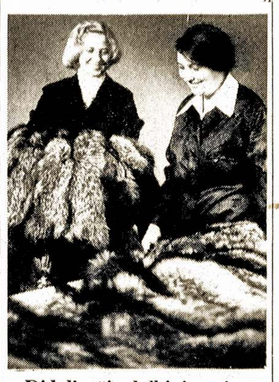

Didelį šiuolaikinį miestą primena Kretingos žvėrininkystės ūkio valdos. Šimtuose namelių laikomi brangiakailiai žvėreliai—audinės, šiaurės ir juodsidabrės lapės.

Šiemet ūkio darbuotojai realizavo brangių kailiukų daugiau kaip už 4 milijonus rublių. Grynas pelnas sudarys apie 2 milijonus rublių.

NUOTRAUKOJE: audinių fermos valdytoja R. Bakienė [kairėje] ir juodsidabrių lapių fermos valdytoja R. Vainorienė atrenka kailius išsiuntimui.

B. Aleknavičiaus nuotrauka

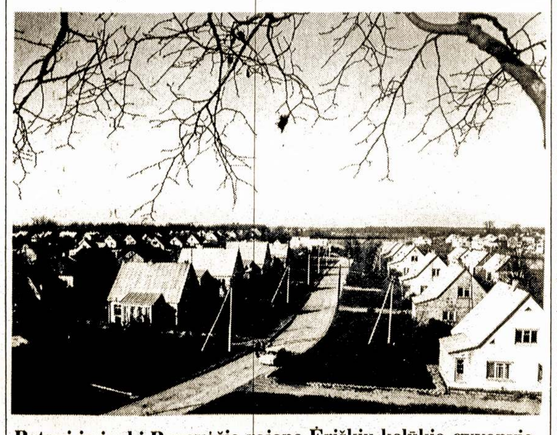

Patogi ir jauki Panevėžio rajono Ėriškių kolūkio gyvenvietė.

M. Baranausko nuotrauka

IŠ LAIŠKŲ

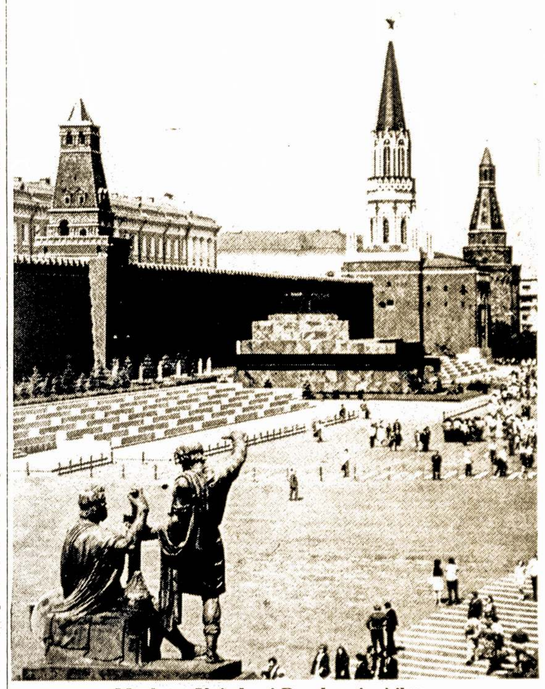

Maskva. Vaizdas į Raudonąją Aikštę.

MIELAS DRAUGE ANTANAI IR VISI LAISVIEČIAI!

Esu atvykęs į Maskvą, kur teko dalyvauti Tarybinio Taikos gynimo komiteto prezidiumo posedyje. Iš Vilniaus atvyko ir **J. Baltušis**, esąs to prezidiumo nariu. Svarbiausias klausimas buvo—išvystymas protesto akcijos prieš neitroninę bombą. Tuo klausimu priimta rezoliucija, kurioje iškeltas to masinio naikinimo ginklo pavojus ne tik žmonių gyvybei, bet ir būsimoms kartoms, jei tas ginklas būtų panaudotas. Posėdyje buvo apžvelgtas komiteto darbas per praėjusius metus, o taip pat priimtas platus busimųjų metų darbo planas. 1978 metais bus atžymimas 30-metis nuo pirmojo pasaulinio taikos šalininkų kongreso, kurs įvyko 1948 m. Vroclave, Lenkijoje. Tarybinio Taikos gynimo komiteto pirmininku yra įžymusis rašytojas ir poetas N. **Tichonovas**, o pirmuoju pavaduotoju akademikas J. **Fiodorovas**, pasižymėjęs kaip pirmosios dreifuojančios ledo stoties ekspedicijos šiaurės tyrimams dalyvis.

Prieš išvykdamas iš Vilniaus, gruodžio 20 d., sužinojau, kad tą dieną mirė mano geras draugas rašytojas **Aleksandras Bauža**. Jis kelių apsakymų knygų autorius ir aktyvus vertėjas, į rusų kalbą išvertęs eilę literatūros kūrinių. Jis išvertė P. **Cvirkos** romaną "Žeme maitintoja," kurį Maskvoje išleido 1937 metais. A. **Bauža** buvo pirmosios Tarybų Lietuvos vyriausybes—Liaudies Komisarų Tarybos—reikalų valdytojas, vėliau vadovavo arbitražo įstaigai. Nuo 1953 m. jis apie 10 metų dirbo Aukščiausiosios Tarybos Prezidiume kaipo jos pirmininko sekretorius. Išėjęs į pensiją, A. **Bauža** pasišventė tik literatūrai. Deja, ilgus metus jis negalavo, mirė sulaukęs 69 metų.

Rašau šį laišką kaip tik Kalėdų dieną, kada kapitalistiniame pasaulyje per visus inforamcijos trimitus skamba pamokslai, kalbos ir giesmės apie taiką ir ramybę. Negaliu neišreikšti pasipiktinimo, kurs apima tuo pat metu girdint pranešimus apie JAV ir karinio NATO bloko militaristų bei imperialistų išvedžiojimus dėl reikalingumo dar labiau stiprinti NATO karines pajėgas Europoje, apginkluoti jos naujais masinio naikinimo ginklais. Ir tie šūkavimai pagrindžiami išgalvotais pretekstais būk Vakarams gresia pavojus iš Tarybų Sąjungos pusės. Jūsų šalies militaristai skaičiuoja kiek procentų tarybinių raketų būsią panaudota JAV raketoms sunaikinti, kiek liksią raketų jūsų miestams griauti ir t. t. Vakarų Europos militaristai užsiima nebaigiamais spėliojimais apie tai, kiek dienų reikės Tarybinei Armijai nužygiuoti ligi Reino . . . Šiurpu darosi girdint tuos kliedėjimus, kurie skleidžiami kiekvieną kartą kai reikia didinti karinius biudžetus, kitaip sakant, suteikti bilijonus pelno ginklų gaminimo koncernams. Štai tau ir kalėdinės melodijos apie taiką ir ramybę žemėje, kuriomis migdomas liaudies masių budrumas! Koks tai veidmainiškumas!

O mūsų šalyje kaip tik Kalėdų išvakarėse nuskambėjo L. **Brežnevo** pasikalbėjimas su "Pravdos" korespondentu. Jame skelbiama apie konkrečius žygius taikai stiprinti, ginklavimosi varžyboms likviduoti, pereiti nuo žodžių prie konkrečių darbų tose srityse. Rimtai L. **Brežnevas** įspėja prieš neitroninės bombos gaminimo planus, nes jie reikštų naują ginklavimosi varžybų raundą, kadangi ir Tarybų Sąjunga turėtų imtis kontržygių prieš ta pavoju. Tas L. **Brežnevo** lūpomis išreikštas Kremliaus taikos balsas susilaukė plataus atgarsio visame pasaulyje.

Baigiasi metai, kurie buvo reikšmingi mūsų šaliai. Tai buvo Didžiojo Spalio 60-mečio sukaktuvių ir naujosios Konstitucijos priemimo metai. Savo naujais pasiūlymais dėl taikos stiprinimo mūsų šalis naujai parodė ištikimybę **Lenino** nuosakui, kurs mokė priimti "kuodaugiausiai pačių paprasčiausių ir aiškiausių nutarimų bei daryti žygių, kurie tikrai vestų prie taikos."

Linkiu Jums, mieli draugai gerovės ir sėkmės naujuose 1978 metuose!

Justas Paleckis

* * *

"Gerbiama "Laisvės" redakcija, bendradarbiai ir skaitytojai!

Sveikinu jus visus su Naujais 1978 metais. Linkiu stiprios sveikatos ir laimės Jūsų gyvenime ir darbuose.

"Laisvė" yra turiningas ir labai idomus laikraštis, tik gaila, kad ateina labai pavėluotai. Bet čia kelionės eigos kaltė. Pereitą savaitę gavau spalio 21-mos, o šiandien spalio 14-tos.

Viso geriausio,

M. Gillam

Australija
22.12.1977

PRISIMINIMAI IŠ LABAI AUDRINGO GYVENIMO PIETŲ AMERIKOJE

VISAD SU PAŽANGA

JUOZAS LEKAVIČIUS

[Pabaiga iš praeito num.]

Policija nesulaukusi grįžtančių nuomininkų, užanspaudavo butą kur buvo "Raudonosios vėliavos" spaustuvė ir trim mėnesiam pastatė sargybą. Taigi būtinai reikėjo vėl išleisti savo laikraštį. Reakcija ėmė atslūgti, Kompartijos organas "Chustisia" ėjo legaliai. Man bendraujant su iš Brazilijos į Urugvajų ištremtu A. Kovalskiu, kilo mintis, kad reikalinga išleisti legalų lietuvišką laikraštį, nes ir žydų kolonija deda pastangas išleisti "Unzer Fraint" laikraštį.

Tuo klausimu buvo sukviestas lietuvių komunistų frakcijos biuro posėdis pas Petrą Jasinską. Dalyvavo Juozas Čiurkinas ir Juozas Lekavičius. Posėdyje buvo prieita vieningos nuomonės, kad "Raudonąją vėliavą" toliau leisti nenaudinga, kadangi yra galimybė išleisti legalų lietuvių laikraštį. Petro Jasinsko pasiūlymas pavadinti ji "Darbas" buvo priimtas. Atsakingu redaktoriumi sutiko būti Juozas Čiurkinas. Ten pat buvo nutarta sušaukti lietuvių komunistų išplėstinį susirinkimą, kuris ir priėmė frakcijos biuro pasiūlymą "Darbą" išleisti. Buvo išrinkta redakcinė kolegija. Man buvo pavesta gauti leidimą iš Švietimo ministerijos ir susitarti su spaustuvės savininku, kad priimtų mūsų raidžių rinkėją ir porą lietuviško šrifto dėžių, kurios buvo atgabentos iš "Raudonosios vėliavos patalpų. Bronius Vedrickas, Stasiui Gužauskui padedant, 1935 spalio 20 d. atidavė platinti pirmąjį "Darbo" laikraštį kurį lietuviai labai pamilo.

Pirmieji "Darbo" egzistavimo metai buvo gana sunkūs. Redakcinėje komisijoje nebuvo nė vieno patyrusio spaudos darbuotojo, už spaustuvės nuomą reikėjo mokėti stambią sumą, laikraštis pergyveno finansinę krizę ir turėjo sustoti; reikėjo ieškotis pigesnio spausdinimo būdo, organizuoti nuosavą spaustuvę. Tuo laiku atvyko iš Brazilijos nuo policijos pabėgęs Bronius Šebrinskas, kiek vėliau Antanas Vaivutskas. Jie abu buvo patyrę laikraščių leidime, ir laikraštis "Darbas" stojo į normalias vėžes, be ypatingų sunkumų ėjo normaliai.

Progresyviame lietuvių gyvenime didelį auklėjimo darbą atliko Liaudies teatro centro ir Seros skyriai, vėliau Kultūros ir meno klubas, dar vėliau Urugvajaus lietuvių centras. Jie pastatė daugiau kaip pusšimtį vaidinimų, pradedant s. Čiurlionienės "Kuprotu oželiu," o po to ėjo dramatinio turinio "Revoliucijos sūnūs," "Streikas," "Muretas," "Kunigas Macochas," "Buožės," "Kova už idėjas" ir kt.

Gal nesuklysiu pasakęs, kad be kitų režisierių-pradininko Juozo Paukščio, Leono Želvio, Balio Žuklio, Albino Ragausko,—Stasiui Rasikui teko daugiausia veikalų režisuoti, o dažnai ir pats atlikdavo sunkesnius vaidmenis.

Į mūsų spektaklius—parengimus lietuviai darbininkai masiškai lankydavosi, reikėjo nuomoti mieste dideles sales, kad sutilptų publika. Per abu klubus meno saviveiklos scenoje dalyvavo virš pora šimtų entuziastų.

Su Stasiu Rasiku man teko dirbti vienoje darbovietėje, cheminio rūbų valymo dirbtuvėje. Pirmiausia ten pradėjo dirbti siuvėjas Juozas Dijokas ir kai atsirasdavo kokia vieta, jis kviesdavo savo draugus Antaną Zoką, Stasį Rasiką. Vieną laimingą dieną Juozas pranešė ir man. Nuo tada baigėsi mano badaujančio bedarbio dalia.

Sekmadieniais turėdami laisvo laiko, su Stasiu Rasiku išvykdavom užmiestin į parkus. Ten greit užmegzdavom draugystę su vietiniais jaunuoliais ir sulošdavom futbolo rungtynes. Stasys Rasikas labai mėgo sporto užsiėmimus, jis visur, kur tik susirinkdavo kokia grupė jaunuolių, rasdavo bendrą kalbą ir agituodavo lietuvius jaunuolius suorganizuoti savo sporto komandą. Vieninteli sporto šaka, kuri išsilaikė ir pasiekė gana aukštų rezultatų buvo hokėjo komanda "Kaunas."

Hitleriui užgrobus valdžią Vokietijoje, fašizmo grėsmė iškilo visam pasauliui. Komunistų partija ragino visas demokratines jėgas susivienyti į bendrą frontą prieš karą ir fašizmą. Urugvajaus pažangiųjų lietuvių organizacijos, vadovaujamos lietuvių komunistų frakcijos ėmėsi šios iniciatyvos. Po kelių pasitarimų su socialistų organizacijos delegatais, pasisekė sudaryti Bendro fronto komitetą, į kurį įėjo Kazys Čypas, Stasys Rasikas ir Juozas Lekavičius, nuo socialistų Mikas Krasinskas, Juozas Babilius ir Aleksas Plavičius. Absoliuti lietuvių dauguma ėjo su bendro fronto prieš karą ir fašizmą sudaryta programa.

Kilus Ispanijos civiliniam karui prieš fašizmą, Urugvajaus liaudis, o taip pat ir lietuviai, organizavo komitetus materialiai remti Ispanijos demokratinę respubliką. Lietuvių komitete aktyviai veikė kartu su mūsų draugais Ignu Juodžiu, Stasiu Urbonavičium, A. ir O. Krištopaičiais, iš socialistų atėjęs Andrius Kairys.

Kultūrinėje ir meninėje veikloje aktyviai dalyvavo buvę socialistai Mikas Krasinskas, Pranas Čečkevičius, Juozas Globis, Napoleonas Budreika, Aleksas Plavičius ir kiti.

Irstančias smetoninių organizacijas sustiprinti, 1938 m. Lietuvos valdžia siunčia į Pietų Ameriką tautininkų šulą, DULR pirmininką advokatą Rapolą Skipytį. Urugvajuje tautininkai jam ruošė net dvi konferencijas, kuriose R. Skipytis turėjo šlovinti buržuazinę santvarką Lietuvoje. Tačiau mūsų kalbėtojai Kazys Čypas ir Stasys Rasikas demaskavo melagio plepalus.

Urugvajaus lietuviai su didžiu džiaugsmu sutiko žinią, kad baigėsi Smetonos savivaliavimo dienos ir jis turėjo bėgti pas savo globėją Hitlerį. Albinas net sukūrė scenos vaizdelį, kaip vidurnakčį Smetona su lagaminais, pasiraitęs kelnes, spruko iš Lietuvos.

Pažangiųjų lietuvių suruoštuose mitinguose buvo priimti ir pasiųsti karščiausi sveikinimai Tarybų Lietuvos vyriausybei ir Lietuvos Komunistų partijai. Daug lietuvių prašėsi leidimų grįžti į tėvynę, bet jų norus užkirto klastingas Hitlerio karas prieš Tarybų Sąjungą.

Pažangūs lietuviai skubiai organizavo komitetus teikti paramą nukentėjusiems nuo karo. Pet keturis metus Urugvajaus lietuvių komitetas, kuriam vadovavo Stasys Rasikas, Jurgis Janulionis ir kiti, suorganizavo kelias paramos siuntas, įvertintas apie 50 tūkstančių pesų tik iš lietuvių kolonijos. Tačiau pati vertingiausia parama—tai tautų draugystė, kuri subrendo karo metais.

Probėgšom aptardamas Urugvajaus pažangiųjų lietuvių judėjimą, noriu pabrėžti didelį S. Rasiko įnašą į bendrą kovą, su kuria susidurdavo kas dieną. Stasys Rasikas buvo idėjiškai brandus, niekuomet nesusvyravo prieš bet kokius nukrypėlius, karštai gindavo Kompartijos politiką, visuomet buvo aštrus agitatorius ir labai aktyvus visose pareigose. Kaip tikras internacionalistas puoselėjo tautų solidarumą, mylėjo savo tėvynę Tarybų Lietuvą.

Trakai žiemą. A. Palionio nuotrauka

Prisiminimai apie Odesos dainininkus

A. GUČIŪNIETIS

Daina lyg internacionalinė
auklėjimo mokykla, nes
niekas taip nepadeda suartėti
ir susikalbėti, su kitų
tautybių
žmonėmis, kaip daina . . . .

1941 m. gražų vasaros vakarą, važiavau Volgos laivu į Stalingradą. Silima tryško iš žydro dangaus. Žydėjo augmenija, tviskėjo. Pro šalį plaukė, pukšnojo daug Volgos ir jūros laivų. Kai kuriuos jų lydėjo gražūs dainos ir armonikos garsai. Visame dangaus skliaute nebuvo nė vieno debesėlio. Tik padangėje retkarčiais girdėjosi lėktuvų duslus urzgesys. Tolimuose Volgos krantuose žaliavo žemi Šlaitai, kuriuose augo karklynai, juose veisėsi daug giesmininkų paukščių. Volgos upės salose, ganėsi tingūs kuprianugariai su vaikais. Ilga vasaros diena lyg ištirpo šviesioje mėnesienoje.

Sėdėjau ant laivo dėnio, grožėjausi sraunia Voiga ir šviesia mėnesiena. Staiga, išgirdau lietuviškos dainos balsą: "Tykus buvo vakarėlis, skaisčiai švietė mėnesėlis. . . . Prisiartinau prie dainuojančio karininko ir paklausiau: Ar jūs iš Lietuvos? Šis maloniai nusišypsojo ir atsakė: "1915—1920 m. gyvenau gražiame Ukrainos mieste Odesoje, turėjau draugą, puikią dainininkę Onutę iš Kupiškio. Su ja, Kostu Lomsargiu, Elena Urbonaite ir kitais "Rūtos" choro dainininkais, pavasario, vasaros vakarais, dažnai sėdėdavome ant Juodosios jūros kranto, linksmai dainuodavome lietuviškas ir rusiškas dainas. Dabar, žiūrėdamas į mėnulį, prisiminiau tuos malonius jaunystės vakarus ir uždainavau jos mylimą dainelę . . . .

Onutė, Kostas, Elena ir kiti lietuviai buvo ne tik geri dainininkai, bet ir labai nuoširdūs draugai. Gaila, kad Onutė 1919 m. išvažiavo į Kupiškį, o kiti kitur. Jeigu jūs sugrįšit į Lietuvą, tai labai prašau pasveikinti Onutę Laurynaitytę nuo dainos mylėtojo Grigorijaus Smirnovo iš Odesos." Su juo kartu važiavau dvi paras, greta sėdėjome, daug kalbėjom apie fašistinių okupantų žiaurumus, apie jų užgrobimą Lietuvos ir kitų šalių. Išsikalbėjus pasirodė, kad jis supranta daug lietuviškų žodžių ir nemažai žino apie mūsų gimtinės praeitį. Visą kelionės laiką G. Smirnovas mane lietuviškai vadino bičiuliu.

Atsisveikinom su drg. Smirnovu labai draugiškai, palinkėjom vienas kitam laimingai sulaukti pergalingos karo pabaigos ir sveikiems sugrįžti į gimtinę. Pasikeitėm antrašais, jis įdavė ir laiškelį Onutei.

Po karo nuvažiavau į Kupiškį, suradau Onutės gimtinę, bet laiškelio negalėjau įteikti, nes neberadau dainininkės. Sutikau tik jos liūdną senutę motinėlę, kuri gailiai verkdama, kukčiodama, papasakojo, kad Onutė buvusi ne tik puiki dainininkė, bet ir veikli tarybinės kultūros propoguotoja.

Sužvėrėję fašistai: V. Liovė, Bernotavičius, Damidavičius ir kiti okupantų pagalbininkai 1941 m. vasarą žiauriai nužudė Kupiškyje: Onutę Laurynaitytę, Bronę Griciūtę, Družiūną, Greibų, Lingę, Urbelį ir tūkstančius kitų pažangiųjų darbo žmonių.

Pranešti G. Smirnovui apie Onutės žuvimą nebegalėjau, nes jis 1943 m. didvyriškai žuvo Stalingrado fronte. Nors fašistiniai okupantai nužudė Onutę ir kitus pažangiuosius dainininkus, bet jų paskleistų naujų tarybinių dainų, laisvės, demokratijos ir socializmo idėjų negalėjo sunaikinti. Dabar vietoje Onutės ir kitų didvyriškai žuvusiųjų, dainuoja naujas tarybines bei liaudies dainas, dirba kultūrinį darbą tūkstančiai linksmų kupiškėnų.

Tarybų Lietuvos darbo žmones, kaip ir kas metai š. m. lapkričio 1-2 dienose didžiai pagerbė, paminėjo visus žuvusius ir mirusius. Komjaunimas ir pionieriai labai iškilmingai pagerbė žuvusius bei mirusius komjaunuolius ir pionierius.

Lietuvos žurnalistas apie Amerikos garsųjį San Quentine kalėjimą

Pervažiavus kažkada labai garsų San Francisco "Auksinių vartų" tiltą, kelias įšauna į siaurą tamsoką tunelį. Išlindus iš jo, kaip kontrastas, vėl tvyksteli ryški saulė. Toli apačioje žydruoja įlanka, prisėta didelių ir mažų laivų, kalvų papėdėse mirguliuoja išsimėtę namukai.

. . . Šis puikus, netgi savotiškai dekoratyvinis peizažas kažkaip nesiderina su mūsų kelionės tikslu: mes traukiame į Jungtinėse Valstijose ir toli už jų ribų garsų San Kventino kalėjimą. Mes—tai "Izvestijų" korespondentas Vitalijus Kobyšas, "Novoje vremia" žurnalo atstovas Jurijus Gudkovas ir šių eilučių autorius.

Atvykę iš Los Angeles į San Francisco, iškart paskambinome į nelabai turistinę vietą—San Kventiną. Skambutis, matyt, buvo savotišku siurprizu: valdininkas kitame laido gale ilgokai nieko nesuprato. Retas atvejis—pas jį prašosi tarybiniai žurnalistai. Pagaliau be entuziazmo tarė:

— Gal paskambinkit rytoj. Pagalvosim.

Galvota buvo teigiamai ("įleisi—parašys, neįleisi, vis vien parašys—kad neįleido") —tas pats balsas kitą dieną jau ryžtingai pasakė:

— Gerai, atvažiuokite. Tiktai, prašom, būkite be mėlynų džinsų.

Šios išlygos prasmė paaiškėjo kiek vėliau.

. . . San Quentinas išsikėtojęs didžiuliame plote ant pačio žydros įlankos kranto. Vanduo, palmės, karšta saulė, rudaspalviai pastatai nė iš tolo nebuvo panašūs į įsivaizduotą vieno grėsmingiausių Amerikos kalėjimų aplinką. Prie pirmųjų vartų—parduotuvėlė, kur pardavinėjami (ir anaiptol nepigiai) kalinių rankdarbiai, čia pat—turistinių autobusų sustojimo vieta, automobilių aikštelė.

Ne pirmą kartą žmogus įsitikini: iš ko tik nedaromas biznis! Turistai už nemažą papildomą mokestį gali apvažiuoti išorinį kiemelį. Prekė parodoma geraja puse: "net kalėjimas pas mus atviras."

Prie pirmųjų, labiau dekoratyvinių vartų sargybinis prašo palikti, jei tokius turime, ginklus, gėrimus ir narkotikus.

Kontoroje maloniai, lyg brangius svečius, pasitinka apyjaunis linksmas vyras—misteris Viljamas Merklis. Jis įgaliotas palaikyti santykius su visuomene, dirba auklėjimo programos administratoriumi. Kompanijon dabar jis pasikvietęs keletą vietinių žurnalistų amerikiečių. Juokauja: kodėl, girdi, jis vienas turi būti klausinėjamas, tegu paklausinėja ir mus pačius (užbėgant į priekį reikia pasakyti, kad vietiniai kolegos tuos pokalbius vėliau aprašė beveik sąžiningai).

Misteris Merklis guviai pasakoja, kad San Quentin—pats seniausias iš trisdešimties saulėtosios Kalifornijos valstijos kalėjimų. Jis įkurtas dar 1852 metais, po to daug kartų plėstas ir tobulintas. "Gyventojų" čia dabar per du tūkstančius. Kiekvieno jų išlaikymas valstijai atsieinąs apie 7000—10000 dolerių per metus.

— Ir mes neapdrausti nuo infliacijos—prieš penkerius metus kalinio išlaikymas kainuodavo tik 5 tūkstančius. Beje, mūsų įnamiai,—tęsia misteris Merklis,—kriminaliniai nusikaltėliai.

— Argi tiktai jie?—klausiam šeimininko.—O kas, pavyzdžiui, Ilmeras Pratas?

— Pratas? Atrodo, žinau tokį kalinį. Kriminalinis nusikaltėlis.

Kabineto šeimininkas įsako tarnautojai atnešti kalinio asmens bylą, o mes tuo laiku jam rodome amerikietišką žurnalą "New Times."

Straipsnyje rašoma: "Kas yra San Quentino kalinys B40319? Kas yra Ilmeras Pratas?

Tai trisdešimtmetis amerikietis, kuris nuteistas kalėti iki gyvos galvos keturių kvadratinių metrų celėje. Nuteistas, kaip rodo patikimi duomenys, pagal valstijos ir federalinės valdžios sufabrikuotą nusikaltimą, kurio jis nepadarė. Į kalėjimą jis pateko dėl politinių įsitikinimų.

. . . Net praėjus septyneriems kalėjimo metams, jis vis dar laikomas griežto režimo sekcijoje. Jam penkeri su puse metų būdavo uždedami antrankiai, kai jį vesdavo iš kameros. Jis net dabar neturi teisės naudotis kalėjimo biblioteka.

. . . Prato istorija yra panaši į tūkstančių kitų Amerikos "nepatenkintųjų," kurie pagal COINTELPRO (Speciali Huverio laikų Federatinio tyrimų biuro programa kovai su liberalais, nacionalinio išsivadavimo, jaunimo ir studentų judėjimo dalyviais. Ką tik paskelbta dalis programos dokumentų rodo, kad sekami, provokuojami buvo tūkstančiai amerikiečių —J. L.) buvo persekiojami ir kartais baudžiami už nusikaltimus, kurių jie nepadarė."

"New Times" straipsnyje pasakojama apie kalinio B40319 gyvenimą. Gimęs rasistiniuose Pietuose, jis nuo mažo pajuto, kaip svarbu amerikiečiui odos spalva. Vaikinas, net tarnaudamas kariuomenėje, vos mokėjo skaityti, ir tik po jos, didelių pastangų dėka pradėjo mokytis, o vėliau, 1968 metais, studijuoti politinius mokslus Kalifornijos universitete. Čia tapo kairuoliškos "Juodųjų panterų" organizacijos nariu. Nuo tada jo gyvenimas pasikeitė. Pratas prarado ne tik armijos veterano pašalpą . . . Kaip pažymima viename 1969 metų FTB rašte, jis buvo vienu labiausiai gerbiamų tamsiaodžių lyderių Los Angeles. Tais pat metais miesto policija, vadovaujama specialių FTB agentų ir remiama malūnsparnių bei šarvuotų automobilių, atakavo namus, kuriuose miegojo Pratas, jo žmona ir septynetas kitų žmonių. Tai buvo daroma be jokio orderio. Policija nė nesiruošė suimti—iš karto pasigirdo šūvių papliūpos . . .

Tai įvyko praslinkus keturioms dienoms po to, kai taip pat gangsteriškai buvo sušaudyti "Juodųjų panterų" vadovai Chicagoje. Pratui, skirtingai nuo jo draugų, pavyko išlikti gyvam (jo nėščios žmonos lavonas vėliau buvo rastas prie Los Angeles greitkelio. Jį, pasinaudodami daugiau negu įtartinais įrodymais, nuteisė kalėti iki gyvos galvos. Taip Pratas tapo San Quentin numeriu B40319. Kaip du vandens lašai kaltinimas panašus į Šiaurės Karolinos "Wilmingtono dešimtuko," "Šarlotės trijulės" bylas . . . Misteris V. Merklis prabėgomis žvilgteli į "New Times" istoriją, šypteli:

— Mums Pratas—tik kriminalinis nusikaltėlis.

Jis skaito keletą eilučių iš storokos bylos, vardija nusikaltimus ir siūlo pakeliauti po jo valdas.

Dabar jau einame ne pro paradinius vartus. Sargybinis paprašo išpilti iš kišenių visus metalinius daiktus, pravaro pro rentgeno įrenginį. Jis daug jautresnis negu moderniuose aerouostuose; indikatorius čirpia net tada, jei batai pakalti vinutėmis. Jų šeimininkui per slenkstį tenka žengti basomis.

Už šių vartų sienos jau nedekoratyvinės. Aukštus mūrus supa spygliuotos vielos eilės, iš bokštelių budriai žvalgosi prožektoriai, aukštai iškeltais metalinių tinklų koridoriais vaikšto sargai su automatiniais karabinais rankose. Be tradicinių apsaugos priemonių, čia gausu viską matančios elektronikos. Paskutiniaisiais dešimtmečiais iš čia pabėgo vos keletas. Ne veltui, kaip mums sakė, į San Quentin iš visos valstijos siunčia nepataisomus ar mėgstančius bėgti kalinius.

Didžiulę teritoriją metalinės grotos suskirsto į atskiras sekcijas. Ji mirga įvairiausiomis spalvomis: čia atstovaujama visai Amerikai: "baltajai," "juodajai," "geltonajai." Pagaliau išaiškėja mėlynųjų džinsų paslaptis. Visi kaliniai privalo jais vilkėti. Tai yra skiriamasis ženklas, todėl tiek tarnautojams, tiek lankytojams kategoriškai draudžiama vilkėti šiuo rūbu.

Kaip ir anapus grotų, San Quentin amerikiečiai griežtai susiskirstę savomis grupėmis—pagal odos spalvą.

— Tarp kalinių dažnai įvyksta susidūrimų ir net žudynių,—pasakoja misteris V. Merklis.—Neretai rasiniu pagrindu. Pas mus suvedamos ir gatvių sąskaitos, peiliu ar yla išsprendžiami dar laisvėje kilę gaujų tarpusavio nesutarimai. Administracija bejėgė ką nors padaryti. Nepaisant labai griežtos kontrolės, per pasimatymus ar kitais tiesiog fantastiniais būdais į čia atkeliauja narkotikai . . .

Tai ne tik V. Merklio nuomonė. **Jonas Lukoševičius**

(Daugiau bus)

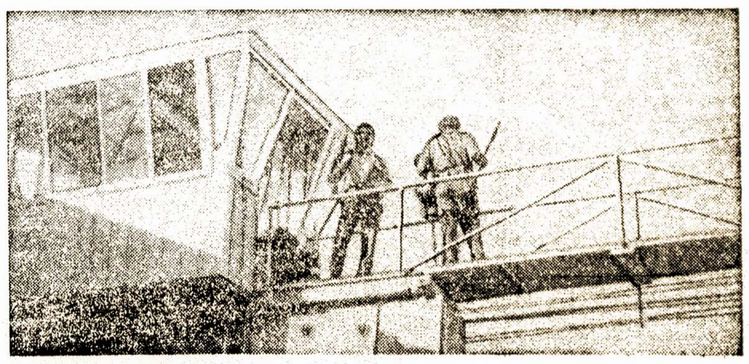

Stropiausiai saugome Californijos kalėjime. Autoriaus nuotr.

PRISIMINIMAI APIE PROFESORIŲ V. RUOKĮ

PROF. J. PETRAITIS

Viktoras **Ruokis** gimė 1885 metų vasario mėnesio 26 dieną Švenčionių apskrityje, Daugėliškių valsčiuje, Duobariškių kaime, 1912 metais jis baigė Odesos Novorosijos universiteto Chemijos bei Agronomijos skyrius, o 1914 metais — Petrovsko-Razumovsko Žemės ūkio instituto (dabar—Timiriazevo vardo Žemės ūkio akademija) Maskvoje—Agronomijos skyrių.

1918 metų gruodžio mėnesy, Valstybės tarnybos pavestas, V. **Ruokis** atvyko į Dotnuvą ir perėmė iš vokiečių kuriuomenės buvusį Kauno viduriniosios žemės ūkio mokyklos mokomąjį ūkį—Dotnuvos dvarą, kuriame 1919 metais jis įsteigė Dotnuvos žemės ūkio ir miškų mokyklą (vėliau pavadintą Dotnuvos žemės ūkio technikumu) ir buvo jos pirmuoju direktoriumi. Čia V. **Ruokiui** teko nugalėti labai didelius sunkumus.

Iki I pasaulinio karo veikusias Dotnuvoje viduriniosios žemės ūkio mokyklos mokslo priemones, karui prasidėjus, buvo išvežtos į Rusiją. Grąžinti tas mokslo priemones V. **Ruokis** pavedė energingam kupiškėnui jaunam matininkui Juozui Žiūrai, kuris V. **Ruokio** pavedimą išpildė tinkamai.

Mokyklos ir jos mokomojo ūkio turtas irgi buvo išgrobstytas, vokiečių pastatytam ūkvedžiui plikbajoriui Sablinskiui padedant. Buvę iki karo Dotnuvos viduriniosios žemės ūkio mokyklos mokomojo ūkio veisliniai gyvuliai ir ūkio padargai bei mašinos buvo išgrobstyti daugiausia vietos dvarininkų, kurių rankose buvo tuo metu ir Dotnuvos valsčiaus savivaldybė. Reikėjo surinkti išgrobstytą mokyklos ir jos mokomojo ūkio turtą. V. **Ruokio** pastangoms trukdė vietos dvarininkai (tame tarpe ir vokiečių pastatytas ūkvedys Šablinskis), dvarininkų palaikomi vokiečių kareiviai ir jų suagituoti vietos valstiečiai. Vienok, agronomo Antano Vienožinskio ir susipratusio darbininko A. Petrausko padedamas, kupinas jaunatviškos energijos V. **Ruokis** nugalėjo visus sunkumus. Žymi dalis išgrobstyto turto buvo surasta ir sugrąžinta. Tarp kitko buvo surasti ir sugrąžinti buvę prieškarinės Dotnuvos viduriniosios žemės ūkio mokyklos Danų žalųjų, Olandų, Simentalų ir Švisų veislės galvijai, kurių tuo metu buvo likę Lietuvoje labai mažai. Įrankių dalis buvo nupirkta. Buvo parašyti Viduriniosios žemės ūkio mokyklos mokslo planai bei programos, ir 1919 metų spalių mėn. 13 dienų pradėjo darbą Dotnuvos vidurinioji žemės ūkio mokykla su 3 mokytojais-entuziastais: V. **Ruokiu** (direktorius), A. Vienožinskiu ir Rickumi. Mokslo metų eigoje mokyklos dėstytojų kadrai pasipildė.

Norėdamas pasišvęsti chemijos mokslui, 1920 metų rudenį V. **Ruokis** pasitraukė iš direktoriaus pareigų ir pasiliko dėstytoju.

1924 metų rudenį buvo atidaryta Dotnuvoje Žemės ūkio akademija ir V. **Ruokis** buvo išrinktas einančiu docento pareigas, 1928 metų sausio mėn. 1 dieną—docentu, o 1931 metų rugsėjo mėn. 15 dieną—ekstra ordinariniu profesoriumi. Skaitė akademijoje paskaitas iš sekančių disciplinų: 1) mineralogijos su kristalografija ir geologijos, 2) dirvožemio mokslo; 3) agronominės chemijos; 4) Žemės ūkio produktų technologijos. Pirmąsias dvi disciplinas mes buvome išklausę Vytauto Didžiojo universitete ir išlaikę egzaminus, todėl pas V. Ruokį klausėme tik dvi paskutiniąsias.

Akademijoje V. Ruokis buvo perkrautas darbu. Apart paskaitų iš 4 disciplinų jis buvo Agrochemijos bei geognozijos katedros vedėju ir organizavo tą katedrą, atliko didelį mokslinį tiriamąjį darbą iš agrochemijos bei dirvožemio, parašė ir paskelbė daug mokslinių veikalų (V. **Ruokio** parašytu analizinės chemijos vadovėliu naudojosi ne tik Žemės ūkio akademijos studentai, bet ir Vytauto Didžiojo universiteto); daug skaitė matematinių veikalų užsienio kalbomis, ypač francūzų. V. Ruokis mylėjo matematiką, ypaš diferencialę bei integralę skaičiuotę ir braižomąją geometriją. Jis skelbė, kad matematika mobilizuoja ir disciplinuoja galvoseną. Be integralės skaičiuotės tarsi nepažinsi tikimybių teorijos ir biometrijos. Be tikimybių teorijos ir biometrijos negalima atlikti agronominių mokslinių tyrimų. Todėl mokslingas agronomas negali nežinoti tikimybių teorijos ir biometrijos. Kuris nežino tų disciplinų, tas nėra mokslingas agronomas, o yra paprastas agronomijos amatininkas, kaip kurpis, kalvis, stalius. V. **Ruokis** daug laiko pašventė sprendimui matematinių uždavinių, ypač nubrėžimui geometrinių figūrų, žinant įvairius jos elementus. Į matematikos studijavimą V. **Ruokis** įtraukdavo ir studentus. Mudu su D. Aleksandravičiumi daug vakarų praleidome su V. Ruokiu sprėsdami įvairius uždavinius. Už tą prof. V. **Ruokiui** aš dėkingas ir šiandien. Gaila, kad apie matematikos reikšmę biologiniams mokslams kalbėjo tik profesoriai St. Dirmontas, V. Ruokis, L. Vailionis, Z. Žemaitis. Bet Z. Žemaitis ir St. Dirmontas patys dėstė matematines disciplinas, o L. Vailionis ir V. **Ruokis** buvę keistuoliai—šauliai, kurie pereitų per pačią peklą, kad patektų į Vilnių. Todėl studentai jų minčių nesuprato.

V. **Ruokis** vadovavo studentų saviveiklai, chorui įvairiam sportui.

[Tąsa sekančiame num.]

Ruduo

Lyja lapais nuo medžių geltonais,
Lyja lapais pakąstais šalnos,
Verkia rudenio dienos miglotos
Pribastytos skaidriosios rasos.

Jau nutilo paukštelių dainelės,
Ištuštėjo derlingi laukai;
Puotą vėjas įsiutęs čia kelia;
Jau nuvyto jurginų žiedai.

Vėjas debesų kaimenes gena,
Vėjos švilpia tarp medžių šakų,
O lietus vis į stoga barbena,
Lyg keleivis ieškotų namų.

Kęstutis Balčiūnas

SPEC. "LAISVEI" IŠ KAPSUKO

Kapsuko vystymosi perspektyvos

PASIKALBĖJIMAS SU KAPSUKO MIESTO STATYBOS—ARCHITEKTŪROS VALDYBOS VIRŠININKU ARCH. J. BUTKEVIČIUM

Taip atrodo buvę Marijampolės realinės Gimnazijos rūmai po rekonstrukcijos. Čia dabar randasi Kapsuko pionierių rūmai. Viršuje—miesto architektas J. Butkevičius. Kieme bus įrengta atvira skulptūros galerija.

Tarybiniai žmonės šešiasdešimtąjį savo daugianacionalinės valstybės gimtadienį pasitinka sukūrę išsivysčiusią socialistinę visuomenę, kurioje garantuotas spartus ekonomikos ir kultūros augimas, socialistinės politinės santvarkos tobulėjimas. Su panašiomis mintimis kreipiausi į Kapsuko miesto statybos—architektūros valdybos viršininką architektą J. Butkevičių, kad papasakotų mūsų laikraščio skaitytojams apie Kapsuko vystymos perspektyvas. Reikalinga pridėti, kad drg. Butkevičius J. labai "serga" mūsų miesto reikalais, todėl jis dažnas svečias mokyklose, kur papasakoja, kas numatyta padaryti, kad miestas būtų tikrai gražus.

— Jau pusė metų, kaip Kapsukas gavo respublikinio pavaldumo miesto teises. Kas per tą laiką nuveikta ir kas numatyta padaryti, kad Šiduvos sostinė būtų tikrai gražus ir patrauklus miestas?

— Pradžioje trumpai apie mūsų įstaigą. Valstybė, suteikdama Kapsukui respublikinio pavaldumo miesto teises, tuo pačiu lyg ir suteikė privilegiją, įsteigdama statybos-architektūros valdybą, kurios pagrindinis tikslas rūpintis miesto grožiu, atkreipti didesnį dėmesį į architektūrinius sprendimus, miesto išorę ir pan. Tokias svarbias įstaigas turi ne kiekvienas respublikos miestas. Jei anksčiau, rajono sąlygom, rajono vykdomajame komitete šiuo reikalu rūpinosi 7 žmonės, tai dabar miesto valdyboje yra devyni. Ši kūrybinė grupė yra stipri, nes visi specialistai yra su aukštuoju arba spec. viduriniu išsilavinimu.

Mūsų pagrindinis tikslas užsiimti miesto tvarkymo darbais, atkreipti dėmesį į mažas architektūrines formas, ypač į tai, kad miesto vizitinė kortelė būtų tikrai graži, patraukli.

Pusė metų tai dar nedidelis laiko tarpas, bet, mano nuomone, kai kuo pasidžiaugti galime. Svarbiausia, kad yra užbaigtas ir patvirtintas atkoreguotas miesto generalinis planas. Antras mūsų rūpestis, kurį stengiamės galimai greičiau išspręsti, tai sutvarkyti tranzitinio transporto apvažiavimą ruožu Kaunas—Vilkaviškis. Šis svarbus uždavinys taip pat įjungtas į miesto gen. planą ir leis nukreipti iš miesto centro didelį transporto srautą.

Galiu pranešti dar vieną įdomų dalyką, kad jau įpusėta su detalaus miesto centro išplanavimo darbais. Pastačius Tarybų Rūmus dabartinės autobusų stoties vietoje, visą tą plotą iki Laisvės gatvės (buv. bažnytinės g.) pavertus pėsčiųjų zona, užbaigus ploto prie naujo viešbučio tvarkymo darbus, miestas vėl praktiškai atgaus savo centrinę aikštę, kurios taip stigo ir dėl kurios buvo daug ginčytasi.

— Kokiame stovyje poilsio zonos darbai? Kaip sprendžiami senamiesčio, paminklų klausimai?

— Tai taip pat opūs klausimai, į kuriuos kreipiame ypatingą dėmesį, juoba, kad artėja V. Mickevičiaus—Kapsuko 100 gimimo metinės 1980 metais. Kadangi Kapsukas nešioja šį garbingą vardą, tai tas faktas mus taip pat daug įpareigoja.

Poilsio zona eis Šešupės pakrantėmis iki Kumelionių piliakalnio. Prie Kapsuko marių bus didelė pliažinė zona, sutvarkyta Šešupės krantinė, apsodinta medžiais, asfaltuoti takai, kad būtų kur pasivaikščioti. Šiuo metu, kaip pastebėjot, įpusėti miesto sodo tvarkymo, rekonstrukcijos darbai. Kas liečia senamiestį, jis turėtų išlikti, tuo labiau, kad Marijampolė yra atsiradusi dar XVIII amžiuje, senamiestis būtinas miesto atributas. Šiuo metu vyksta senųjų pastatų įvertinimo darbai. Čia gali daug padėti ir kraštotyrininkai, seni kapsukiečiai. Vienas to darbo pavyzdžių yra rekonstruoti pionierių rūmai, buvusiame kino teatre, o prieš tai realinės gimnazijos patalpose. Dalis senos architektūros palikta, prie jos prijungta kita dalis, pagal galimybę prisilaikant stiliaus, ir rūmai atgijo. Labai daug reiškia ir spalvinis sprendimas. Dabar seks Kapsuko kraštotyros muziejaus rekonstrukcijos darbai. Nors pats pastatas ir nėra labai senas, bet, paruošus tinkamą spalvinį sprendimą, paryškinus kai kurias architektūrines dalis, pastatas taip pat atjaunės.

Paminklai taip pat numatyti. Numatoma pastatyti paminklą mūsų gimtosios kalbos tėvui J. Jablonskiui prie jo vardo vidurinės mokyklos. Pastačius Tarybų Rūmus ir baigus aikštės rekonstrukciją, numatoma atidengti paminklą V. Kapsukui—Mickevičiui. Yra užplanuotas ir atminimo skveras su atitinkamu monumentu, skirtas žuvusių dėl mūsų miesto šviesaus rytojaus atminčiai.

Kas liečia Jevonies upelį, kadangi jis yra tam tikra prasme istorinis, savo metu skyręs Starapolę nuo Marijampolės, jis bus pilnai sutvarkytas. Melioracijos ir vandens ūkio ministerijos projektavimo institutas turi taip paruošti dokumentaciją, kad Jevonies tvarkymo darbai būtų užbaigti iki 1978 m. gegužės mėnesio. Vaga bus pagrindinai išvalyta, į ją bus nukreipta papildomai daugiau vandens.

— Kokiame stovyje visuomeninių įstaigų ir įmonių reikalai miesto centras? Miestui reikalinga gera koncertų, parodų salė.

— Čia taip pat svarbūs klausimai. Esančios miesto centre įmonės, kaip baldų fabrikas, audimo "Šešupė" ir kt., remiantis vyriausybės potvarkiu, taip pat numatyti iškelti į užmiestį, nes žmonėms reikalinga ramybė. Na, o kas liečia koncertų ir parodų sales, tai tas irgi numatyta, bet kol kas tai tegul būna dar mūsų profesinė paslaptis. Esame numatę rekonstruoti keletą įdomesnių ir senesnių pastatų, bet prie to reikalinga prieiti delikačiai, korektiškai.

— Kas girdėti mokrorajonuose, ypač senąjame, sąlyginai vadinamame Draugystės mikrorajone?

— Aktreiptas dėmesys. Prie Jaunimo gatvės bus pastatytas prekybos centras, 12 aukštų gyvenamas namas ir vaistinė. Darbai jau prasidėję. Prie penktos vidurinės mokyklos bus naujas plaukymo baseinas su 25 m. ilgio plaukymo takais. Sensis, gi, rekonstruojamas.

— Kas padeda šiame darbe? Kaip reikalai su lėšomis, darbo jėga?

— Labai padeda energingas miesto vykd. komiteto pirmininkas drg. K. Subačius, su kuriuo dirbame bendrai tvarkydami miestą. Reikalinga paminėti ir miesto dailės tarybą, kuriai vadovauja didelis entuziastas dail. J. Narušis, miesto architektūros valdybą ir kt. Lėšų kol kas pakanka, o darbo jėgos trūksta. Mes darome viską, kad Kapsukas tikrai būtų gražus miestas. O pirmieji tokie gražūs, užplanuoti darbai pasijaus po 3-4 metų, kadangi reikalinga daug ką koreguot šalinti įvairius neapdairiai padarytus architektūrinius sprendimus.

— Ačiū už pasikalbėjimą, linkiu kūrybinės sėkmės.

Su arch. J. Butkevičium kalbėjo **V. Gulmanas**

● **JAPONŲ AUTOMOBILIŲ EKSPORTAS**

Japonijos automobilių gamybos asociacija pranešė, kad 1975 finansiniais metais, kurie baigėsi š. m. kovo 31 d., automobilių eksportas pasiekė rekordinį lygį — 2 980 000 vienetų. Padidėjo japonų automobilių eksportas į JAV ir Artimuosius Rytus. 1975 m. į užsienį išvežta daugiau kaip 40% visų pagamintų (o buvo pagaminta 7 131 000) automobilių. 1974 finansiniais metais

Nepaprastai įdomūs Karilijonistų koncertai

VANDALINAS JUNEVIČIUS

Kaune

Kariljonas—prancūziškai **carilion**. Pažodžiui—"skambinimas visais varpais." Tiksliau—gerai suderintų varpų muzika. Jau artėja 20 metų, kai Kauno Istorijos muziejaus bokšte skamba ši muzika. Pirmasis ja susidomėjo ir pradėjo varpais koncertuoti kaunietis kompozitorius Viktoras Kuprevičius. O kai sūnus Giedrius baigė Konservatoriją, ir tas pasekė tėvo pėdomis. Per tą laiką Viktoras ir Giedrius Kuprevičiai savo unikalia muzika spėjo pagarsėti ne tik mūsų respublikoje, bet ir toli už jos ribų. Jų varpų muzikos koncertų turėjo progos pasiklausyti ir Jungtinių Amerikos Valstijų bei Kanados lietuviai emigrantai, viešėdami Kaune.

Kauniečių pageidavimu, naujametinis varpų muzikos koncertas gruodžio 31 d. prasidėjo ne 23 valandą 30 minučių, kaip iki tol buvo pradedamas, o 20 valandą. Viktoras ir Giedrius Kuprevičiai atliko plačią šventinę programą. Skambėjo lietuvių liaudies melodijos, klasikų kūriniai, pasaulio tautų muzika. Koncertas užbaigtas tradiciniu fragmentu iš italų kompozitoriaus Dž. Verdžio operos "Traviata" ir lietuvių liaudies daina "Eisim, broleliai, namo."

Magdeburge

Giedrius Kuprevičius pasidalijo įspūdžiais apie savo koncertinę išvyką į Magdeburgą (Vokietijos Demokratinė Respublika), kur trečią kartą dalyvavo tarptautiniame koriljonistų forume. Sako, kad šiuo unikaliu ir naują gyvenimą pradedančiu varpų muzikos menu labai domisi vokiečių visuomenė, specialistai, muzikantai, miesto taryba ir kultūros skyrius. Pagirtinas jų organizuotumas, tvarka, punktualumas, švara bokšto viduje, naujų tradicijų puoselėjimas, koncertų rengimas.

Magdeburge įvyko keturi rečitaliai. Juose pasirodė vokiečių kariljonistai Liuteris Bustas, Helmaras Riomeris, Frankas Miuleris, olandas Todas Fejeris ir lietuvis Giedrius Kuprevičius. Kiekvienas koncertantas stengėsi parodyti savo galimybes, visapusiškai jas atskleisti. Visus sudomino laisvos improvizacijos įvairiomis temomis, kurias prieš koncertą duodavo klausytojai. Bendrus koncertus improvizavo keturiomis rankomis.

Žada rengti konkursą

Kompozitorius Giedrius Kuprevičius teigia, kad labai naudinga buvo susipažinti su įvairių stilių atlikėjais, jų mokykla, tradicijomis. Nepaisant blogo oro į koncertus ateidavo labai daug žmonių, apie renginį plačiai rašė Vokietijos Demokratinės Respublikos spauda.

Įvykęs Magdeburge koriljonistų koncertas, tai buvo tarsi repeticija prieš didesnį pasirodymą. Laisvalaikio metu plačiai diskutuota, kokie turėtų būti vertinimo kriterijai, nuostatai, reikalavimai. Siemet magdeburgiečiai žada surengti tarptautinį kariljonistų konkursą.

Seimininkų prašomas, Giedrius Kuprevičius papasakojo, kaip Kaune rengiami naujametiniai varpų muzikos koncertai.

Kauniečių planai

Jau tariamasi surengti įvairių šalių kariljonistų koncertą Kaune. Projektuojama kai ką pertvarkyti bokšto viduje, išleisti spalvingą buklėtą, daugiau skirti dėmesio šio unikalaus instrumento reprezentacijai.

Kauniečiai į visą tai žiūri optimistiškai, nes kasmet varpų muzikos koncertų mūsų mieste klausosi šimtai tūkstančių žmonių. Ši muzika jau išsikovojo pilietiškas teises. Yra žmonių, kurie važiuoja tūkstančius kilometrų, norėdami jos pasiklausyti.

Vis populiaresnės pneumatinės konstrukcijos: iš jų statomi sandėliai, sporto salės ir pan. VDR specialistai sukūrė originalią namelio ant ratų konstrukciją. Toks namelis susilanksto ir telpa automobilio bagažinėje. Stovyklavietėje jį tereikia pripūsti. Namelyje gali laisvai išsitekti 3—4 žmonės. Pripučiamą vasarnamį galima vežti ir ant priekabos.

Mirė žymus advokatas, veikėjas ir kovotojas

Adv. Samuel S. Leibowitz kalėjime tariasi su Scottsboro jaunuoliais 1931 metais

Sausio 11 dieną Brooklyne nuo širdies smūgio mirė Samuel S. Leibowitz. Jau buvo 84 metų amžiaus. Velionio vardas plačiai nuskambėjo ne tik po visą šią šalį, bet ir visą pasaulį 1931 metais. Jis buvo vyriausias devynių Scottsboro juodųjų jaunuolių advokatas. Toje byloje jis parodė tik retai užtinkamą drąsą ir pasiaukojimą.

Kaip žinoma, tie jaunuoliai buvo baltųjų rasistų auka. Jiems buvo primetamas išprievartavimas baltos merginos, už ką pietinėse valstijose buvo baudžiama mirtimi. Aštuoni jaunuoliai jau buvo nuteisti mirti, o vienas nubaustas viso amžiaus kalėjimu. Prasidėjo kova už jų išgelbėjimą. Ir vyriausia jo pastangomis jaunuolių gyvybė buvo išgelbėta. 1935 metais jie buvo paleisti.

KANADOS ŽINIOS

Minint 90-tą Gimtadienį

Sausio 22 sukanka draugui Juozui Kevėžai 90 metų. Leiskit prisiminti keliais žodžiais Juozo nuopelnus Kanados lietuvių organizacijoms.

Draugas Kevėža atvyko Kanadon po pirmo pasaulinio karo. Apsigyvenęs Toronte, tuoj įsitraukė į lietuvių pažangių organizacijų judėjimą. Į Sūnų ir Dukterų Draugiją jis įstojo 1928 metais. 1937 metais buvo išrinktas kuopos pirmininku. 1939 metais—kuopos sekretorium. Sekretorium išbuvo iki 1942 metų, kada jis perėjo į Centro Komitetą, kuriame kelis metus buvo pirmininku, taipgi daug metų sekretorium.

Juozas Kevėža

Kadangi draugai Kevėžai buvo buvę JAV, tai buvo šiek tiek tvirtesni emigrantai, atvykę į Torontą jie tuoj užsipirko namelį, kuris patarnavo mūsų organizacijoms kaip kokia svetainė. Jų name menininkai repetavo, komitetai laikė susirinkimus. Net choras, kol neturėjo vietos, rinkdavosi jų name repeticijoms.

Draugai Kevėžai veikė Lietuvių Literatūros Draugijoj. O kai buvo einama prie išleidimo laikraščio, tai jam buvo pavesta susirašinėti su kitų kolonijų organizacijomis. Ant blankų aukoms rinkti buvo jų antrašas.

Kol sveikata leido, jis veikė vadovaujančiuose komitetuose.

Labai daug energijos jis paaukojo mobilizuodamas narius, keldamas finansus ir prižiūrėdamas darbą, kai buvo didinama svetainė. Buvo ne tik paskolos, bet aukos renkamos. Taip, kad buvo sukelta keli desėtkai tūkstančių dolerių. Nereikėjo užtraukti taip vadinamus mortgičius. Daugelis narių skolino be procentų. Už tai svetainė greitai visas skolas išsimokėjo.

Jis labai stropiai prirengdavo pranešimus Sūnų ir Dukterų Draugijos suvažiavimams. Rašydavo į spaudą draugijos reikalais.

Draugui Juozui teko pergyventi ir daug skaudžių valandų. Gan anksti neteko savo gyvenimo draugės Uršulės. Vėliau auto nelaimėje žuvo jų dukrelė Leanora (Kuncienė). O pastaruoju laikotarpiu teko pergyventi operacijas ant akių. Bet jis viską kantriai pergyveno. Dar ir dabar atsilanko ant susirinkimų.

Malonu prisiminti šį draugo Juozo Kevėžos garbingą gimtadienį. Daug metelių prabėgo, bet jie nebuvo be naudos. Kanados lietuviai, kurie dar esame gyvi, ypač Toronto, esame labai dėkingi jam už tokį gražų pavyzdį. Tuom pat sykiu linkime jam dar daug saulėtų dienų.

J. Yla

Kanadoje nedarbas tebekyla

Ottawa. — Per gruodžio mėnesį Kanados bedarbių skaičius dar padidėjo 42,000. Šiandien Kanadoje yra 882,000 bedarbių. Tai reiškia, kad visų šios šalies darbo jėgų 8.5 proc. sudaro bedarbiai.

Premjeras Trudeau ir finansų ministras Chretien labai pesimistiškai nusiteikę ir dėl Kanados ekonominės ateities. Jie sako, kad perspektyvos darbams padaugėti numatomoje ateityje labai prastos.

Linksmai sutiko 1978 metus

Toronto. — Gruodžio 31 vakare Sūnų ir Dukterų Klubo salėj įvyko parengimas sutikimui naujų 1978 metų. Susirinko gražus būrys torontiečių (virš 100) ir labai gražiai vakarą praleido šokdami, dainuodami ir besivaišindami, kol atėjo 1978 metai. Visi gražiai pasisveikino pradedant 1978 metus.

Šokiams grojo nauja Klubo muzika, kurią prižiūrėjo Klubo direktorių sekretorius Jonas Morkis.

Draugės R. Kuktarienė ir J. Kuisienė rūpinosi užkandžiais. J. Kuktaras pasitiko prie durų visus svečius. A. Gudžiauskas ir J. Morkūnas vaišino visus gėrimais, o J. Žulys—pardavinėjo refrešmentų tikietėlius. Dar pažymėtina, kad draugės Kuktarienė ir Kuisienė pasiėmė namo išplauti staltieses.

Nekurie mūsų tautiečiai negalėjo dalyvauti šiame linksmame parengime dėl influenzos, kurie kaip tik tuo metu susirgo. **Rep.**

Šaunioji inžinierė

Viena geriausių Pasvalio Sūrių gamyklos darbuotojų inžinierė-technologė Janina Dambrauskaitė.

● TARP RONOS IR REINO

Bus pradėtas kasti kanalas tarp Reino ir Ronos upių, kuris sujungs Šiaurės jūrą su Viduržemio jūra. Numatoma ir atšaka iki Dunojaus. Kelią tarp Viduržemio ir Šiaurės jūrų numatoma atidaryti 1982 m.

Darbai [projekto kaina — 5,9 mlrd. frankų] prasidės Elzase. Šiame 230 km ruože bus įrengti 24 šliuzai. Gaus darbo Prancūzijos darbininkai, nukentėję, Anglijai atsisakius prisidėti prie tunelio po Lamanšu kasimo.

Įvairenybės

KALBANTIS KALKULIATORIUS

Viena amerikiečių firma pradėjo pardavinėti akliesiems kalkuliatorių, kuris ištaria skaičių pavadinimus ir atliekamo veiksmo rezultatus. Pavyzdžiui, "šešis kartus aštuoni plius dešimt yra 58." Į kalkuliatorių įmontuotą kalbos sintezatorių sukūrė Stenfordo universitetas.

TIRPSTANTIS POPIERIUS

Čekoslovakijos chemikai pagamino vandenyje tirpstantį popierių. Didinant arba mažinant vieno iš komponentų koncentraciją, ištirpimo laiką galima reguliuoti nuo kelių sekundžių iki 5 valandų. Toks popierius, iš pažiūros nesiskiriantis nuo įprastinio, gali labai praversti medicinoje, mašinų gamyboje, buityje (pavyzdžiui, cementą į betono maišykles bus galima dėti su maišais).

RENTGENAS—STEREOSKOPAS

Grupė Lenkijos inžinierių ir gydytojų sukūrė bandomąjį rentgeno aparatą, kuriuo galima gauti stereoskopinę nuotrauką. Vertingas šis aparatas tuo, kad duoda aiškų sudėtingų kaulų lūžimų vaizdą. Tokiais atvejais paprastai būna susimaišę kaulai. Turint aiškų lūžio vaizdą, galima sėkmingiau gydyti.

NEĮPRASTI DAŽAI

Rumunijoje pagaminti labai atsparūs ugniai dažai. Jie apsaugo nuo ugnies net lengvai užsidegančias medžiagas. Plonas šių dažų sluoksnis 125°C temperatūroje pasidaro akytas ir turi šilumą izoliuojančių savybių. Viena dažų rūšis 3-5 val. išlaiko net 900°C temperatūrą.

Naujos "Vagos" knygos

Ieva Simonaitytė. Vilius Karalius (592 psl.). Autorė savo romane parodo Klaipėdos krašto lietuvių gyvenimą, pirmojo pasaulinio karo baisumus, eilinio kareivio kančias. Iliustruotas pakartotinis leidimas.

Petras Cvirka literatūros moksle ir kritikoje (354 psl.). Šiame leidinyje sudėti geriausieji lietuvių ir kitų tarybinių tautų kritikų bei literatūros mokslininkų straipsniai apie lietuvių tarybinės literatūros klasiko Petro Cvirkos (1904-1947) kūrybą.

Šiuolaikinės poezijos problemos (415 psl.). Tai antroji "Žanrų problemos" serijos knyga. Jos straipsniuose stengtasi aprėpti poetinio proceso raidą bei įvairovę, atskirus jos aspektus, panagrinėti žymesniųjų dabarties lietuvių poetų kūrybą ir t. t.

Justinas Marcinkevičius. Poemos (534 psl.). Trečioji rašytojo kūrinių serijos knyga. Joje sudėtos poemos: "Kraujas ir pelenai," "Publicistinė poema," "Siena" ir "Heroica arba Prometėjo pasmerkimas."

Algimantas Bučys. Antiakimirka (127 psl.). Literatūros kritiko ir poeto eilėraščių rinkinys.

Antanas Drilinga. Rugpjūčio ritmai (183 psl.). Pastaraisiais metais parašytų naujų eilėraščių rinkinys. Meilės lyrika, tarybinis patriotizmas, tautų draugystė, pasaulinių įvykių atspindžiai sudaro rinkinio tematiką.

Bitė Vilimaitė. Pirmūnų šventė (55 psl.). Nuotaikingi apsakymėliai iš moksleivių gyvenimo, iliustruota spalvotais piešiniais.

Stefa **Bulkienė**
"Vagos" leidyklos darbuotoja

LIETUVOS KULTŪRINIO GYVENIMO VAIZDAI

Minčių gelmė

Saulėta praeitų metų spalio 16 dienos popietė Vilniuje ties Meno Darbuotojų Rūmais būriavosi grupė žmonių. Vieni nekantriai žvilgčiojo į laikrodžius, mintyse ragindami vėluojančius savo draugus ir pažįstamus paskubėti, kiti dar neskubėjo užeiti į vidų ir šnekučiavosi su seniai matytais bičiuliais ar šiaip lepinosi gaiviu rudens spalvomis praskaidrintu oru. Rūmų foje taip pat buvo gausu žmonių, prislopintas šurmulys sklido iš antrojo aukšto, kur nekantriausi lankytojai, spėję apžiūrėti ekspoziciją, dalinosi įspūdžiais apie grafiko Romo Viesulo ir skulptoriaus Vlado Vildžiūno parodą. Šis renginys sukvietė gausų būrį meno mylėtojų, kurie atėjo pažiūrėti V. Vildžiūno darbų ir susipažinti su R. Viesulo grafika. 1977 metais V. Vildžiūnas lankėsi JAV ir, grįždamas į Lietuvą, atsivežė R. Viesulo atspaudų ciklą "Raudos," kurį dailės gerbėjai galėjo matyti šioje parodoje.

R. Viesulas (iki 1956 m. Veselauskas) gimė 1918.IX.-II. Latvijoje. 1939 baigė Rygos lietuvių gimnaziją, 1939-1941 m. m. studijavo teisę Rygos universitete. 1941 m. persikėlė į Lietuvą, 1941-1943 m. m. tęsė teisės studijas Vilniaus universitete 1944 m. išvyko į Vokietiją, vėliau studijavo dailę Paryžiuje. 1951 m. atvyko į JAV.

R. Viesulas dalyvavo kolektyvinėse ir individualiose parodose Prancūzijoje, Anglijoje, Jugoslavijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje-Kipre, Maroke, Pakistane, Australijoje, Meksikoje, Kanadoje ir daugelyje JAV muziejų bei galerijų. Iš žymesnių apdovanojimų paminėtini M. S.Collins prizas 1957 m., Philadelphijos meno muziejaus prizas 1958 m., C. M. Lea prizas 1960 m., a. Mc Fadden Eyne medalis 1962 m. ir kt.

Jo kūrinių ciklų ir darbų yra daugelyje muziejų bei atskirose kolekcijose, iš kurių išskirtini: Museum of Modern Art New Yorke, Metropolitan Museum of Art New Yorke, National Gallery of Art Washingtone, Library of Congress Washingtone, Musee d'Art et d'Histoire Ženevoje, Biblioteque Nationale Paryžiuje ir kt.

R. Viesulo grafika yra pripažintas ir dailės pasaulyje įvertintas reiškinys, tai nepaliaujamo kruopštaus darbo ir kūrybinių minčių verpeto sintezė. Iš menininko gyvenimas nereikalauja naujų išraiškos formų, nepasiklystant kraštutinumų labirintuose ir visada liekant žmogumi. R. Viesulo kūrybinis gyvenimas kupinas drąsių ieškojimų, siekiant atrasti savitą, techniškai išbaigtą ir nepakartojamą braižą. Šis troškimas ryškus ne tik tematikoje, bet ir techninių priemonių įvairume. Visu tuo ieškoma gilios sprendimo analizės ir medžiagos pažinimo paslapčių.

Atspaudų ciklas "Raudos" vienas iš daugelio dailininko kūrybinių ieškojimų pavyzdžių. Siam ciklui būdingi pagrindiniai R.Viesulo kūrybos bruožai—minties gilumas, formų išbaigtumas, kompoziciniu derinių įvairumas, techninių priemonių novatoriškumas ir kita. Įdomu tai, jog dailininkas šiuose darbuose ieško sprendimo tamsaus matinio popieriaus lakšto ir dirbtinės šviesos pluošto kontraste. Šį priešpastatymą išsprendžia iškilių ir iš pirmo žvilgsnio neapibrėžtų detalių, konfiguracija, turtinga savo simbolika ir įvaizdžių įvairove.

Žiūrovas ilgainiui sustoja ties vienu ar kitu atspaudu ir su dideliu susidomėjimu stebi medžiagos ir joje įkūnytos minties reginį, aplinkos ir vaizduotės padedamas seka menininko minties giją, kuri palaipsniui veda į kūrinio supratimą. Ilgainiui įsižiūrėjus šviesos ir šešėlių žaismas dar stipriau pagyvina atspaudus ir sukuria spalvos viziją. Papaminėtini atspaudai "Gantas" "Saka," "Sagota," "Likte," "Masta."

Atspaudų ciklą "Raudos" R. Viesulas padovanojo LTSR Dailės Muziejui. Si paroda, tai kultūrinio bendradarbiavimo pavyzdys, įdomus dialogas tarp dailininko ir dailės mylėtojų, kuriam nesutrukdė nei daugelio tūkstančių kilometrų atstumas.

V. Ladyga

Priešgaisrinė slėptuvė

Viena nedidelė Tokijo įmonė išbandė kapsulę, kurioje galima pasislėpti per didelį gaisrą mieste.

Priešgaisrinė kapsulė—tai 1,4 m skersmens, 1,8 m ilgio plieno cilindras, padengtas ugniai atsparia medžiaga. 7000 I talpos deguonies balionas leidžia slėptuvėje išbūti 5 žmonėms 6 valandas.

Bandymai buvo atliekami viename netoli miesto esančiame tyrlaukyje. Kapsulė su trimis savanoriais buvo įkasta į žemę ir užversta lengvai užsidegančiomis medžiagomis. Daugiau kaip trisdešimt minučių viršum kapsulės siautė tikras gaisras—tarytum degė nedidelis gyvenamasis namas. Tuo metu temperatūra kapsulės viduje neviršijo 16 laipsnių. Tokia kapsulė galinti išlaikyti temperatūrą iki 1100 laipsnių.

Gaisrai yra viena pagrindinių japonų miestų stichinių nelaimių—vien praėjusiais metais šalyje įvyko 62 tūkst. gaisrų, kuriuose žuvo 1640 žmonių.

"LAISVĖS" BENDROVĖS DIREKTORIAI

ruošia "Laisvės" skaitytojams

Ekskursijas į Tarybų Lietuvą 1978 metams

Pirmoji grupė išvyks iš New Yorko birželio 14 d. ir grįš birželio 30 d.

Antroji grupė išvyks liepos 26 d. ir grįš rugpjūčio 11 d.

Trečioji grupė išvyks rugpjūčio 16 d. ir grįš rugsėjo 1 d.

Lietuvoje kiekviena grupė išbus 10 dienų. Sustojimai bus Helsinkyje, Leningrade ir Maskvoje.

Prašome visų, kurie nori važiuoti, greit užsakyti vietą, prisiunčiant $100 užstato. Kelionės kaina dar nenustatyta.

Visais reikalais kreipkitės į:

"LAISVĖS" ADMINISTRACIJĄ

102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Siuo laiku Kongreso komisija tyrinėja Centrinės Žvalgybos Agentūros (C. I. A.) veiklą. Mat, kai kurie buvę C. I. A. agentai pradėjo atidengti jos slaptai atliekamus, provokacinius nusikaltimus namie ir užsieniuose, tam panaudojant komercinių laikraščių reporterius bei įvairių sektų dvasininkus. Šioje karikatūroje parodoma, kaip C. I. A. vadai bando vėliava paslėpti tuos nusikaltimus ir sako: "Mes dabar esame švarūs, mes esame švarūs!"

Susipažinkime su didžiuoju Kauno Politechnikos Institutu

ANTANAS BURDA

Kalbėdami apie šiandieninės Lietuvos aukštąsias mokyklas, po Vilniaus Universiteto tuoj prisimename Kauno Politechnikos institutą. Jau keleri metai jį vadiname Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutu.

Rektorius pasakoja, kaip 1950 m. Kauno Universiteto inžinerinių fakultetų bazėje buvo įkurtas institutas. Lietuvai, taip nuniokotai karo, labai stigo inžinierių. Paskelbus priėmimą į dar negausias, pačias reikalingiausias specialybes, į Kauną ėmė plaukti jaunimas. Trūko ne tik laboratorijų, bet ir suolų.

Bėgo metai, Institute gausėjo specialybių, daugėjo laboratorijų. Šiandieninė trisdešimtmečių keturiasdešimtmečių karta gerai žino, su kokiu pasididžiavimu mieste ir kaime būdavo kalba apie šiame institute besimokančius studentus.

O šiandien—kur bepažvelgsim, nuo paprastų įmonių iki didingų Elektrėnų, nuo eilinių inžinierių iki atsakingiausių respublikos liaudies ūkio vadovų,—visur darbuojasi Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto auklėtiniai. Institutas jau išleido 32 tūkst. inžinierių (prisiminkime, iki karo Lietuvoje paruošta vos 300 inžinierių). Kiekvienas šimtasis Tarybų Lietuvos gyventojas—KPI auklėtinis. Institute—daugybė laboratorijų, mokslinio tyrimo sektorius, populiarūs KPI vakariniai fakultetai Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje. Instituto fakultetai Vilniuje išaugo atskiru Vilniaus Inžineriniu statybos institutu . . .

Dabar Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas—stambiausia respublikos aukštoji mokykla. Čia mokosi apie 15 tūkst. studentų, rengiama daugiau kaip 50 specialybių inžinieriai. Artimiausiais metais joje bus įsteigtos specialybės Lietuvos atominei elektrinei.

Turiningai ir jaunatviškai gyvena instituto studentai. Garsėja jų saviveiklos kolektyvai. Puikias sąlygas turi instituto sportininkai, ne vienas jų atstovauja Tarybų Sąjungai pasaulinio masto varžybose. Pastaruoju metu buvę pasaulio čempionai instituto trumpabangininkai užmezgė radijo ryšį su Turo Hejerdalo "Tigriu". . .

Geras garsas sklinda apie instituto prof. K. Baršausko ultragarso probleminę laboratoriją, vibrotechnikos mokslinio tyrimo sektorių, radijo elektroninininkus. Daugelis užsienio mokslininkų palaiko mokslinius ryšius su instituto profesoriais J. Indriūnu, J. Degučiu, D. Eiduku, J. Janickiu, K. Ragulskiu, V. Rajacku, K. Sasnausku.

Kauniečiai išrinko instituto rektorių, profesorių Marijoną Martynaitį TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatu. Jis dalyvavo neeilinėje TSRS Aukščiausiosios Tarybos sesijoje, patvirtinusioje naująją TSRS Konstituciją.

— Sis dokumentas,—sako M. Martynaitis,—tai laidas, kad ir institutas, ir visa Tarybų Lietuva dar labiau suklestės.

7500 įkurtuvių

— Akmenės rajono S. Daukanto kolūkyje 123 šeimos jau įsikūrė naujuose patogiuose butuose. Jų namuose—dujinės viryklės, skalbimo mašinos, kiti buitiniai patogumai. Centrinėje Papilės gyvenvietėje yra zoniniai kultūros namai, vaikų darželis-lopšelis, keturios parduotuvės, buitinio aptarnavimo paviljonas, vidurinė mokykla, ryšių skyrius, biblioteka, gydymo įstaiga,—rašė **A. Ercupas.**

— Tai dvidešimt septintas respublikos ūkis, kuriame nebeliko vienkiemių,—Naujųjų metų išvakarėse paaiškino Žemės ūkio ministerijos Vienkiemių perkėlimo į gyvenvietes valdyboje.—O iš viso per 1977 metus įkurtuves atšventė apie 7,5 tūkstančio žemdirbių šeimų. Išsiplėtė kooperatinė gyvenamųjų namų statyba. Pernai daugelio ūkių gyvenvietėse iškilo ištisi kvartalai surenkamųjų gyvenamųjų namų, pagamintų Alytaus Eksperimentiniame namų statybos kombinate. Praėjusiais metais buvo pastatyta 450 tokių namų.

Siais, trečiaisiais dešimtojo penkmečio metais numatoma vienkiemių perkėlimą į gyvenvietes baigti dar aštuoniuose respublikos ūkiuose.

L. Černiauskaitė

Iš "Valstiečių laikraštis," sausio 1 d.

DAINUOJA "LIEPAITĖS"

Tarptautinio vaikų ir jaunimo chorų konkurso Jugoslavijoje laureatas mergaičių choras "Liepaitės" Naujiems metams paruošė šventinę programą, kurioje lietuvių tarybinių kompozitorių V. Budrevičiaus kantata "Daina gimtajai žemei," R. Žigaičio "Iškilminga muzika," kiti kūriniai.

A. Palionio nuotrauka

OAKLAND, CAL.

LLD 198 KUOPA PADIDĖJO NARIAIS

Kuopos metinis susirinkimas įvyko sausio 6 dieną. Visi valdybos nariai dalyvavo. Dorothy Machulienė ir Kastancija Mugianienė pateikė viso meto finansinį raportą; iždininkė K. Karosienė sutiko su raportu ir priminė kuopos parengimus metų bėgyje.

Laikraščių užrašinėtoja, literatūros platintoja ir vajininkė laikraščių fondų Violet Taraškienė pateikė įdomų raportą iš savo darbo; ji sakė, kad laikraščių skaitytojai noriai atsinaujina prenumeratas ir aukoja į fondą San Francisco 153 kuopos vajininkė V. Sutkienė ir ji išlaikė šią apylinkę laikraščio 'Laisvės" laimėtojų sąraše. Dėkojo nariams už bendradarbiavimą.

Susirinkime į LLD 198 kuopą įstojo nauji nariai Raymond Machulis ir Halisjah Schmidt, o persikėlė iš San Francisco 153 kp. Eleanor Claras.

Išduoti raportai buvusių parengimų—lapkričio 4 dieną ir sausio 1 d.

Karosienė pranešė, kad I. Kamarauskas dėl ligos susirinkime nedalyvauja, bet siųsias 50 dolerių Pietų Amerikos lietuvių laikraščiui "Vaga" ir nori, kad kuopa prisidėtų. Nutarta prisidėti su 25 dol.

Nutarta pasiųsti 25 dolerius LLD centrui ir 15 dolerių politinių kalinių fondui New Yorke. Susirinkime buvo duoklių mokėjimas už 1978 metus.

Mūsų kuopų parengimai buvo ruošiami kiekvieną mėnesį. Nuo dabar bus ruošiami kas antrą mėnesį—stoka darbininkių tokiems parengimams. Sekantis parengimas bus kovo mėnesį 26 dieną, žinomoje svetainėj.

* * *

Blue Cross ofisų darbininkai didžiuma balsų nutarė organizuotis ir įstoti į ofisų darbininkų profesinę sąjunga. Du mėnesius streikavo iki darbdaviai buvo priversti pripažinti uniją, sulyginti uždarbius ir kitus unijiškus atsiekimus.

* * *

Sios apylinkės Lockheed kompanijos mašinistai atmetė kompanijos pasiūlymą baigti streiką, priimant kompanijos pasiulimą. Šis streikas eina jau trečią mėnesį. Darbdaviai pranašavo, kad streikas baigsis antrą mėnesį, kai darbininkai ir jų šeimos liks be medikalės pagalbos, bet išėjo kitaip.

Streiko bėgyje, buvo areštuotų ir nuteistų kalėti streikų vadų, agitatorių.

* * *

Oaklandas randasi Alameda apskrityje. Alameda ir Contra Costa apskričius važiuote gyventojus aptarnauja visuomenės užlaikoma transportacija—Alameda-Contra Costa Transportation. Jau arti du mėnesiai šios kompanijos autobusų vairuotojai streikuoja. Galima įsivaizdinti, kokioje padėtyje yra tų apskričių miestų gyventojai.

Šiose apskrityse kiekvienas pilietis pirkdamas pirkinį, moka taksus palaikymui šios transportacijos. Jau kyla pasipiktinimo balsai—nemokėkime taksų iki nebus atsteigta transportacija!

A. Taraška

Vaikai ir aš

Nuvirpėjo vaiko juokas varpeliu,
Atkartoti niekaip negaliu.

Vaikiškumo širdyje nėra.
Traukia jau alus,
O ne gira.

O vaikai tarytum vyturiai
Per dienas jie čiauška atvirai.

Jiems nereikia kambarių šiltų.
Jiems gerai pašiūrė iš lentų.

Jiems tik duokit oro ir vandens,
Rodos, šitaip amžių išgyvens.

Solidus matyti palikau,
Nuo vaikystės stoviu atokiau.

O vaikai—
Jie juokias iš manęs.
Taško purvą, plyšauja dainas.

Ir per plikę perbraukiu ranka—
Eisiu spardyt kamuolį ar ką.

R. GRAIBUS

Čigonai—klajoklių tauta

PRODUKTYVIAM DARBUI ASIMILIUOJASI

Čigonai niekumet neturėjo savo valstybės. Jie gyveno plačiai pasiskleidę po visą pasaulį. Bet ir gyvendami tarpe kitų tautų, palaikydami artimus ryšius su savo tautine bendruomene jie išlaikė nacionalį testinumą.

Čigonų kongreso generalinio sekretoriaus Grattan Puxon apskaičiavimu, po įvairias Europos valstybes šiandien gyvena apie penki milijonai čigonu. "National Enciklopedijos" duomenimis, klajokliai čigonai penktam šimtmetyje atkeliavo per Persiją ir Armeniją į Europą. Jų kalba priklauso Indo-Iraniečių lengvistiniai grupei su priemaišomis Europos tautų kalbų žodžių. Bet "The Modern Inciklopedijoje" rašo, kad čigonai yra kilę iš neaiškiai žinomos Indijos genties ir jų kalbos žodžių kilmė turi ryšį su Sanskrito kalba. Tai yra su senovės ir viduramžių Indijos religinės filosofijos, grožinės ir mokslinės literatūros kalba.

Lietuviai kalbininkai įrodinėja, kad ir mūsų lietuvių kalba turi nemažai panašių žodžių su Sanskritų kalba. Dėl to darosi išvada, kad gal ir mūsų proseneliai čigonų keliais atkeliavo iš Indijos į Nemuno kraštą?

Mes, lietuviai, ta klajoklių tauta vadiname **čigonais**, slavai **cigani**, ispanai **gitanos**, prancuzai **bohemiens**, Anglijoje ir Amerikoje **gypsies**. Tačiau patys čigonai savo kalbą vadina **Romany**, o savo tautą—**Rom**.

"Los Angeles Times" reporteris Murray Seeger nuvykęs į Budapeštą, Vengrija, surinkęs medžiagą apie Rytų Europos čigonus rašo, kad socialistinės šalys turinčios nemažą problemą įtraukti čigonus į produktyvų ekonomijos budavojimo darbą. Net kai kurie čigonai atsisako vaikus leisti į mokyklą. Tuo kenkia jaunimui pasiruošti, būti naudingais šių dienų moksle ir kultūroje pakilusiam gyvenime.

Vengrija, 11 milijonų gyventojų šalis, turi 588,000 čigonu. Jau nuo seniai Vengrijos čigonai žinomi kaip geri muzikantai, jų kompozitoriai yra sukurę gražios, linksmos ir jautrios muzikos. Šiuo metu vien tik Budapešte čigonai turi apie 90 orkestrų, kurie groja restoranuose, linksmindami turistus.

Vienas Budapešto žurnalistas amerikiečiui reporteriui pareiškė, jog čigonų populiacija daugėja. Kai kurios jų šeimos turi net po 10 vaikų. Dar ir ta bėda su jais, kad jie vaikų auklėjimu nesirūpina. Kada turi 10 vaikų, tada valstybė duoda nemažą finansinę paramą . . .

Daugiausia čigonų gyvena Jugoslavijoje—net 746,000. Jie turi vieną žurnalą ir dvi radijo stotis, kurios transliuoja laidas čigonu kalba.

Kitose šalyse gyvena: Romunijoje 662,000, Bulgarijoje 442,000, Tarybų Sąjungoje 478,000, Čekoslovakijoje 368,000, Lenkijoje 62,000, Albanijoje 61,000. Taipgi čigonai gyvena Ispanijoje, Prancuzijoje, Italijoje, Anglijoje ir kitose Vakarų Europos šalyse.

Dauguma socialistinių valstybių čigonų asimiliavosi, isijungė į šalies socialistinį produktyvu gyvenimą. Bet yra dar ir tokių, kurie žiūri į miška, svajoja apie nomadišką gyvenimą. Lenkijoje tokius svajoklius ištiko tragedija ir tuo pačiu sykiu pamoka. 1964 metais Lenkijoje buvo labai šalta žiema, tai šaltis ko tik nesunaikino tokius nomadiškus mišku čigonus, neturinčius tinkamo buto ir aprangos. Si pamoka ir valstybės pastangos, padėjo čigonams įsidarbinti ir testi seslų, produktyvų šalies piliečių gyvenima.

Antro Pasaulinio Karo metu hitlerininkai buvo užsimoje ne tik žydus, bet ir čigonus iššudyti, laimė, kad sajungininkai tą Europos pabaisa nugalėjo. Žydai turi savo valstybę Izraelį ir čigonai groja linksmą muziką Budapešto restoranuose, kiti tampa šiaip socialistinės bendruomenės produktyvūs darbininkai.

V. Raila

Philadelphia, Pa.

INŽINIERIUS JOE ADAMS—KAPITALO AUKA

Pažangi Adomaičių šeima gražiai augino ir mokslino vienintėlį sūnų Juozą (Joe). Tais laikais daugelio lietuvių jaunuoliai priklausė Lyros Chorui ir jame dainavo. Gražiai, kultūringai augo mūsų vaikai. Jų tarpe buvo ir Adomaičių sūnus Juozas. Buvo linksmo, gero būdo veiklus choristas.

Juozas Adomaitis baigė Temple Universiteta su elektronikos inžinieriaus diplomu. Darbą gavo elektronikos aparatų gaminimo gamykloje. Savo darbštumu ir sugebėjimu greitai pakilo iki vadovaujamo inžinieriaus. Turėjo atskirą raštinę ir sekretorių, ir, žinoma, gaudavo tinkamą algą. Apsivedė, įsigijo nuosavą namą, sugyveno dvi dukreles. Sakytum—tik gyvenk ir džiaukis."

Bet jaunas inžinierius pradėjo pareiti į namus žymiai įsigėręs. Po metų kitų žmona mergaičių tėvą turėjo iš namų išprašyti ir išsirūpinti atsiskyrima, nes jis jau visuomet girtas ir neteko darbo.

Kodėl jis toks pasidarė? Jo tėvelis blaivininkas—nei geria svaiginančių gėrimu, nei rūko. Motina taip pat.

Buvo taip: Per jauno inžinieriaus raštine ėjo elektronikos darbų užsakymai. Jis su užsakovais derėdavosi ir pasirašydavo sutartis. O kompanijos jam buvo užsakyta, padarius gerą sutartį, užsakovus gerai pavaišinti. O ju būdave veik kasdien. Ir už kiek laiko Joe Adams pasidarė nebepagydomu alkoholiku . . .

Joe Adams gyveno pas tėva ir buvo jo globojamas. Adamaitis dėl sūnaus daug vargo ir mirė 1977 m. vasario 7 d. Sūnus pasiliko vienas ir pats turėjo savimi rūpintis. Ir štai sausio 7 d. kaimynas randa Juozą mirusį . . . Liūdesyje liko dvi dukros, jau vedusios, buvusi žmona Elena ir daug buvusių draugu choristų. Užuojauta likusiems Juozo artimiesiems.

Južintiškis

● **ŠVINAS, SENDINA**

Indianos valstijos Medicinos mokyklos atliktais tyrinėjimais nustatyta, kad švinas sendina organizmą. Įšvirkštus triušiams tetraetilinio švino (dedamo į benziną kaip antidetonatoriaus), jų centrinėje nervų sistemoje atsirado pa-

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIUS

Joseph J. Garszva

Undertaker and Embalmer

HAVEN HILL FUNERAL HOME, INC.

104-38 Jamaica Ave., Richmond Hill, N. Y. 11418
Telefonas: 846-1970

Nieko sau alga!

Televizijos tinklo NBC naktinės programos vedėjas Johnny Carson pasirašė nauja sutartį. Pernai jo metinė alga buvo $1.50 mil., o šiais metais jau bus $2.5 mil. Jo programa "Tonight Show" esanti labai populiari, turinti daug žiūrėtoju-klausytoju ir NBC pilnai apsimoka ir tokią alga jam mokėti. Su jo programa NBC į metus garsinimais pasidaranti apie 50 milijonu dolerių!

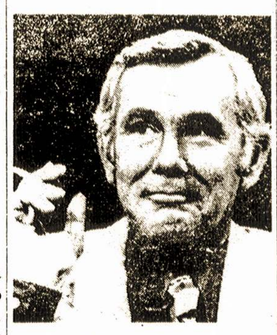

Johnny Carson

Mielių konkurentas

Vengrijos specialistai pagamino medžiagą citopaną, kuri gali pakeisti mieles. Citopanas gautas iš pieno perdirbimo atliekų. Naudojant naująją medžiagą, duonos kepimas sutrumpėja 6-8 valandomis. Be to, duonos minkštimas, būna puresnis ir elastingesnis.

Nikaragvoje riaušės

Managua. — Nužudymas žymaus žurnalisto Pedro Joaquin Chamarro Cardenal sausio 11 dieną Nikaragvoje iššaukė plačias riaušes prieš prezidento Somozo fašistinį režima. Mat, Cardenal redagavo populiarų dienraštį "La Prensa," kuriame buvo dažnai valdžia pakritikuojama. Todėl ji fašistai ir nužudė. Bet velionio sūnus pareiškė, kad dienraščio leidimas bus tęsiamas ir jo nusistatymas nebus keičiamas.

Pedro Joaquin Chamarro Cardenal

St. Petersburg, Fla.

Mielas drauge Juška!

Priimkite mano padėką už taip gražiai parašytas eilutes apie mane. Tai buvo man tikras surpryzas.

Esu tikra, kad tai buvo nelengvas darbas jas sukurti. Todėl dar daugiau įvertinu . . .

Džiugu, kad atsimenate senus draugus. Ačiuoju!

Linkiu viso gero 1978 metais.

Adelė Pakalniškienė

Daktaras A. Gaidys išvyko namo

Filosofijos mokslų daktaras Antanas Gaidys, kuris atvyko iš Vilniaus į JAV spalio 17 d., kviečiamas įvairių universitetų, išbuvo čia tris mėnesius, iki sekmadienio, sausio 15 d.

Draugas Gaidys atvykęs pirmiausia į New Yorką lankė Columbia Universitetą savo profesijos reikalais, paskiau buvo Bostone Harvard ir Boston universitetuose. Iš ten vyko į Chicago universiteta, paskiau į Indianą Notre Dame universitetą. Iš. ten vyko į San Francisco Stanford universitetą, o iš ten į Santa Barbara, paskiau į Los Angeles.

Grįždamas atgal dr.Gaidys lankėsi Washington, D. C., Catholic University of America ir Georgetown universite; iš ten sustojo Philadelphijoje Rosemont College.

Na, ir sugrįžo atgal į New Yorką, kur pabuvęs kelias dienas, skubėjo į namus.

Ieva

Pagerbtas

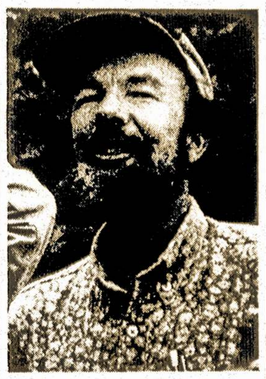

Pete Seeger

Šiandien Pete Seeger yra laikomas vienu žymiausių šios šalies liaudies dainių. Jis pažangių idėjų dainininkas ir dažnai patarnauja pažangiųju žmonių sambūviuose. Sausio 6 dieną Actors Equity Association jį apdovanojo Paul Robeson Award. Tai aukštas pripažinimas jo nuopelnų liaudies menui.

Hartford, Conn.

PRANEŠIMAS

Hartfordo Namo Bendrovės susirinkimas įvyks sausio 29 d., sekmadienį, 1 val. po pietų, 175 Hungerford St.

Tai bus labai svarbus susirinkimas, nes svarstysime ką daryti su klubu—laikyti toliau ar parduoti. Visi šėrininkai prašomi dalyvauti.

Po mitingo bus užkandžiai.

Valdyba

Chicago, Ill.

CHICAGIEČIAMS PROGA

Sausio 29 dieną, sekmadienį, yra rengiamas masinis susirinkimas, kurio tema bus: "Put America Back to Work." Vyriausias kalbėtojas bus iš New Yorko specialiai atvykęs Amerikos Komunistų Partijos generalinis sekretorius Gus Hall.

Vieta: Pick-Congress Hotel (Gold Room), 520 S. Michigan Ave. Pradžia 2 val. po pietų. Bus ir užkandžių. Įėjimo dovana $2, bedarbiams tiktai 50 centų.

Rep.

MIRĖ

Sausio 6 d. mirė Matas Milukas, velionio kunigo Antano Miluko brolis, sulaukęs seno amžiaus. Jis gyveno Richmond Hill, N. Y.

Kai kunigas Milukas buvo Maspetho parapijos klebonu, Matas vargoninkavo.

Liko didelė šeima ir daug pažįstamų. M. Milukas buvo malonaus būdo žmogus, tad ir turėjo daug bičiulių.

* * *

Maspethe gimęs ir augęs Pranas Dirvanauskas, sulaukęs 47 metų amžiaus, mirė prieš pereitą savaitę nuo vėžio ligos. Liko daug giminių ir draugu.

* * *

Viktor Bekerio teta, Mrs. Olcott mirė pradžioje šių metu. Ji gyveno Richmond Hill, N. Y.

IM

BRIEFS

You are invited to a Theater Party to launch the new quarters of the New York Association for American-Soviet Friendship. The play is: **My Poor Marat** (also known as **The Promise**), a production of the American Stanislavski Theater, directed by Sonia Moore. This moving drama focuses on the ideals and passions of three orphans thrown together during the siege of Leningrad. The playwright is Aleksei Arbuzov who also wrote **Do You Turn Somersaults?**, a current Broadway production starring Mary Martin and Anthony Quayle.

My Poor Marat will be presented Sunday, January 29, at 2:30 p. m. at the Greenwich Mews Theater, 141 West 13th Street, New York, N. Y. Ticket price is $5. Enjoy a fine play and performance!

In February the Association is opening a Friendship Center in Manhattan.

* * *

Someone writes in Daily News Voice of The People column:

a"When is Con Edison going to stop ripping off the public? My previous bill, shown as an actual reading, charged me for abnormally high usage (376 kwh) even had there not been a blackout. Now, my most recent bill shows an estimate of my usage to be half my normal amount (133 kwh). That means I paid for power I hadn't used yet, and at the higher summer rates. Multiplythis by the number of Con Ed users and you have what amounts to grand larceny against the people."

* * *

A Statement of Conscience was signed by many well known people to protest against the play about Paul Robeson. They ask people to boycott that play, saying that the present production, however well-meaning, does not tell the truth.

Ilse

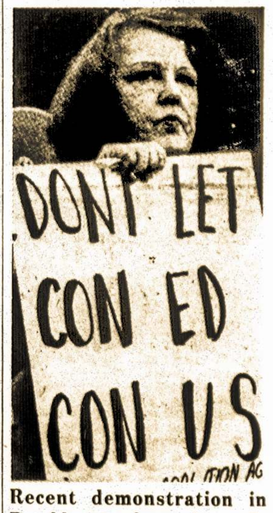

Recent demonstration in Brooklyn to demand a rollback in Con Ed's rates.